

Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas

Ingrida Skridailaitė,
Bibliotekų ir informacijos centrų vadybos studijų programos II k. studentė

**INFORMACINIŲ GEBĖJIMŲ VALDYMAS MOKYKLŲ BIBLIOTEKOSE:
KONKREČIŲ ATVEJŲ ANALIZĖ**
MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Vadovas doc. V. Mozūraitė

Vilnius, 2009

MAGISTRO DARBO LYDRAŠTIS

<i>Pildo magistro baigiamojo darbo autorius</i>	
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)	
(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)	
(magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)	
Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis bakalauro/ magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose.	
(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)	
Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.	
(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)	
<i>Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas</i>	
Magistro baigiamąjį darbą ginti	(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)
(data)	(magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)
<i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja</i>	
Magistro baigiamasis darbas įregistruotas	
(instituto/katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)	
(data)	(instituto/katedros reikalų tvarkytojos parašas)
<i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas</i>	
Recenzentu skiriu	
(recenzento vardas, pavardė)	
(data)	(instituto/ katedros vadovo parašas)
<i>Pildo recenzentas</i>	
Darbą recenzuoti gavau.	
(data)	(recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Skridailaitė, Ingrida

Sk 58 Informacinių gebėjimų valdymas mokyklų bibliotekose: konkrečių atvejų analizė / Ingrida Skridailaitė; mokslinė vadovė doc. Vita Mozūraitė; Vilniaus universitetas; Komunikacijos fakultetas; Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas. – Vilnius, 2009. – 56 lap.: lent., diagr., schem. + 1 CD disk. – Santr. ang. k. – Bibliogr.: p. 46-48 (32 pavad.).

UDK 021(474.5)

Reikšminiai žodžiai: Informaciniai gebėjimai, mokyklos biblioteka, bibliotekininkas, informacinių gebėjimų ugdymas, informacinių gebėjimų valdymas.

Magistro darbo objektas – informacinių gebėjimų valdymas mokyklos bibliotekoje. Kas yra informaciniai gebėjimai, kaip jie pasireiškia mokyklų bibliotekose, koks yra mokyklos bibliotekoje informacinių gebėjimų valdymas – tai klausimai, kurie bus nagrinėjami šiame darbe. Darbo tikslas – ištirti informacinių gebėjimų valdymą mokyklos bibliotekoje. Siekiant užsibrėžtų tikslų, magistro darbe iškeliami šie uždaviniai: išsiaiškinti informacinių gebėjimų sampratą visuomenėje; išanalizuoti informacinių gebėjimų svarbą mokyklos bibliotekoje; nustatyti informacinių gebėjimų valdymo ypatumus mokyklos bibliotekoje; atlikti informacinių gebėjimų valdymo mokyklos bibliotekose tyrimą.

Nagrinėjant šią temą ir rašant darbą remtasi mokslinės literatūros ir kitų dokumentų apie informacinius gebėjimus, jų vykdymą bei valdymą mokyklos bibliotekose analize, informacinių gebėjimų veiklos stebėjimu mokyklos bibliotekoje, interviu su mokyklų bibliotekų darbuotojais. Magistro darbo praktinei daliai – tyrimui – buvo naudojami anketavimo bei statistinių duomenų rinkimo ir analizės metodai.

Magistro darbo gali būti naudingas mokyklų bibliotekų darbuotojams, dėstytojams, bakalauro bei magistro studijų pakopų studentams, taip pat tiems, kurie domisi mokyklų bibliotekų veikla.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. INFORMACINIAI GEBĖJIMAI IR JŲ SVARBA	9
1. 1. Informacinių gebėjimų samprata.....	9
1. 2. Informacinių gebėjimų svarba mokyklų bibliotekose	13
2. INFORMACINIŲ GEBĖJIMŲ VALDYMO PROCESAS MOKYKLOS BIBLIOTEKOJE	20
2. 1. Informacinių gebėjimų planavimo etapas	21
2. 2. Informacinių gebėjimų organizavimo būdai	23
2. 3. Vadovavimas informacinių gebėjimų raštingumui	26
2. 4. Informacinių gebėjimų rezultatų kontrolė.....	27
3. INFORMACINIŲ GEBĖJIMŲ VALDYMAS MOKYKLOS BIBLIOTEKOJE TYRIMAS	31
3. 1. Tyrimo metodika	31
3. 2. Tyrimo eiga	31
3. 3. Tyrimo rezultatai	33
IŠVADOS	45
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS	46
PRIEDAI	49
1 priedas. Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazijos informacinių gebėjimų būrelio darbo turinys.....	50
2 priedas. Tyrimo anketos pavyzdys.....	52
MANAGEMENT OF INFORMATION ABILITIES IN SCHOOL LIBRARIES: ANALYSIS OF PARTICULAR CASES	55

IVADAS

Praėjusio tūkstantmečio paskutiniai metai atnešė daug permainų pasaulio bibliotekininkystės moksle, mokyme ir praktikoje. Jas lėmė įvairūs faktoriai, tarp jų – sparti informacijos technologijų plėtra, nuolat besikeičiantys ir augantys visuomenės poreikiai informacijai. Mokyklų bibliotekos, tradiciškai tarnavusios švietimui ir laisvalaikiui, vis labiau tampa informacijos centrais.

Taigi, kalba apie informacijos reikšmę visuomenėje šiandien pakankamai aktuali. Informacijos technologijų naudojimas ir jų reikšmingumas nepaprastai išaugo. Sunku ir net neįmanoma šiuolaikinę mokyklos bendruomenę bei jos veiklą įsivaizduoti be kompiuterių, kitos informacinės technikos ir jų panaudojimo mokyklose bei mokyklų bibliotekose.

Mokyklos biblioteka teikia informaciją ir idėjas, kurios yra esminės sėkmingai veiklai šiandienos informacijos ir žinių visuomenėje. Mokyklos biblioteka teikia moksleiviams tęstinio mokymosi įgūdžius, skatina vaizduotę, įgalindama juos tapti atsakingais piliečiais.

Naujosios technologijos – kompiuteris, multimedija, internetas, hipermedia – tampa šiuolaikinės visuomenės kasdienybės dalimi. Naujų informacinių technologijų atėjimas į mokyklą tapo ne tik nauju mokytojų ir mokinių darbo įrankiu, bet ir lėmė naujų mokymo(si) metodų atsiradimą. Mokytojams ir mokiniams, norintiems sėkmingai atlikti įvairias užduotis, reikia rasti daug informacijos šaltinių. Tada informacijos ieškome ne tik bibliotekoje, bet ir internete. Taip randama įvairiausių informacijos, kurią būtina atrinkti ir įvertinti.

Mokyklų bibliotekų koncepcijoje akcentuojama, kad mokyklos biblioteka plečia savo funkcijas, ji drauge su pedagogų bendruomene turi ugdyti moksleivių socialinius, asmeninius komunikacinius, informacinius ir kritinio mąstymo gebėjimus, teikti pagalbą rengiant projektus, įvaldant naujas informacijos ir komunikacijos technologijas. Todėl atsiradus naujoms kompiuterinėms mokymo ir darbo priemonėms būtini ir nauji mokymo(si) metodai, reikalingi ugdyti mokinių informacinius gebėjimus.

Informaciniai gebėjimai – tai gebėjimai apdoroti informaciją, tai yra susirasti ją bet koku pavidalu, peržvelgiant tiek popierinius, tiek kompiuterinius katalogus, duomenų bazes internete, atrenkant šaltinius, toliau – susisteminti informaciją, pagal svarbą išsirinkti fragmentus, sutvarkyti, rezultatus pateikti tinkamiausia forma. Didžioji dalis informacijos apdorojama kompiuteriu panaudojant įvairią informacijos technologiją. Taigi mokėdami dirbti kompiuteriu, padarysime darbą geriau ir greičiau. Tačiau reikia išskirti ne mokymą dirbti kompiuteriu, o gebėjimą tvarkyti informaciją.

Informaciniu gebėjimu reiktų laikyti žmogaus sugebėjimą komunikuoti priimtinomis priemonėmis bei nustatyti lygiu socialinėje terpėje tos visuomenės, kurios narys jis yra. Kiekviena visuomenė savo nariams kelia konkrečius informacinių gebėjimų reikalavimus, kad individas

sėkmingai prisitaikytų gyventi toje visuomenėje. Vadinasi, vienas iš pagrindinių kriterijų, nulemiančių informacinių gebėjimų lygį konkrečioje visuomenėje, – jos išsivystymo lygis.

Magistro **darbo objektas** – informacinių gebėjimų valdymas mokyklos bibliotekoje.

Darbo tikslas – ištirti informacinių gebėjimų valdymą mokyklos bibliotekoje.

Siekiant užsibrėžtų tikslų, magistro darbe iškeliami šie **uždaviniai**:

- ✓ išsiaiškinti informacinių gebėjimų sampratą visuomenėje;
- ✓ išanalizuoti informacinių gebėjimų svarbą mokyklos bibliotekoje;
- ✓ nustatyti informacinių gebėjimų valdymo ypatumus mokyklos bibliotekoje;
- ✓ atlikti informacinių gebėjimų valdymo mokyklos bibliotekose tyrimą.

Temos aktualumas. Pasirinkta tema labai aktuali, nes informaciniai gebėjimai tampa vis svarbesni ir mokyklų bibliotekose. Ši tema nėra plačiai išnagrinėta Lietuvos profesinėje spaudoje, tačiau nemažai literatūros yra informacinių gebėjimų visuomenėje temomis. Darbas būtų aktualus teorine ir praktine prasme mokyklų bibliotekų veikloje, nes kai kurios darbo išvados galėtų būti pritaikytos šių bibliotekų darbe.

Magistro darbo **naujumas** lemia darbo problematiką. Informacinių gebėjimų ugdymas bei jų valdymas Lietuvos mokyklų bibliotekose dar nėra įprasta veikla.

Informacinis raštingumas – tai asmeniniai gebėjimai, kurie reikalingi norint suprasti, kas yra informacija, ją surasti, įvertinti ir efektyviai panaudoti. Informacinėje visuomenėje sparčiai keičiasi technologijos ir didėja informacijos šaltinių įvairovė, todėl informacinis raštingumas tampa vis svarbesnis. Visuomeninis gyvenimas darosi sudėtingesnis, mokydami, dirbdami ir ilsėdamiesi individai turi įvairių informacijos pasirinkimo galimybių. Galimybę naudotis informacija mums suteikia bibliotekos, bendruomenės sukaupti išteklių, įvairių interesų turinčios organizacijos ir internetas. Vis dažniau informacija iš individualių vartotojų mus pasiekia mažai žinomais formatais ir kelia abejonių dėl jos autentiško, vertės ir patikimumo. Taigi neaiškios kokybės ir vis didėjantys informacijos srautai sukelia visuomenei nemažai problemų.

Aktyvus mokymasis reikalauja mokinių gebėjimo formuluoti teisingus užduoties klausimus, o tada – surasti, įvertinti, atrinkti ir naudoti informaciją iš naujai prieinamo išteklių srauto. Tad labai svarbus mokymo procese yra mokyklos bibliotekos vaidmuo.

Todėl moksleiviams turėtų būti ugdomi informaciniai gebėjimai, kadangi žmogus įgijęs informacinius gebėjimus, yra tas, kuris moka mokytis. Jis sugeba mokytis, kadangi žino, kaip informacija organizuota, kur ją rasti ir kaip ją naudoti.

Magistro darbe pristatomas naujas informacinių gebėjimų valdymo mokyklos bibliotekoje tyrimas.

Magistro darbo **praktinę reikšmę** sudaro tai, kad:

- ✓ jame pateikiami atlikto tyrimo rezultatai, kuriais remiantis galima būtų pagerinti informacinių gebėjimų valdymo procesą mokyklų bibliotekose.

Terminija. Magistro darbe naudojamos sąvokos ir terminai, susiję su informaciniais gebėjimais, aptariamais atitinkamuose teminiuose skyriuose.

Temos istoriografija. Teorinių pagrindų apie informacinių gebėjimų mokyklos bibliotekose valdymą Lietuvoje dar trūksta.

Verta paminėti vienintelę lietuvių kalba išleistą J. E. Herringo knygą „Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje“ (1998), kuria mokyklų bibliotekininkai gali vadovautis kurdami savo informacinių gebėjimų ugdymo modelius arba pasirinkdami jau anksčiau sukurtus.

2005 metais buvo parengtas Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto prof. Dr. A. Glosienės, doc. dr. V. Mozūraitės ir dr. J. Rudžionienės projektas-metodika „Biblianova: informacijos gebėjimų ir savarankiško mokymosi įgūdžių ugdymo metodo kūrimas ir išbandymas besimokančiame regione“. Itin vertingoje ir išsamioje metodikoje pateikiami informacinių gebėjimų ir įgūdžių ugdymo bei vertinimo metodai.

Atskirus straipsnius informacinių gebėjimų ugdymo bei valdymo klausimais Lietuvoje rašo bibliotekininkystės srities specialistai: V. Mozūraitė, G. Tautkevičienė, G. Duobinienė, L. Markauskaitė, taip pat ir kiti specialistai: B. Railienė, B. Račienė. Mokyklų bibliotekų kaitos problematiką gvildena A. Augustaitienė, L. Burbaitė, V. Narščiuvienė, R. Petuchovaitė, P. Švaikauskienė, R. Vaitkus, L. Kėvalienė.

Magistro darbe buvo naudojamosi praktiniais veikalais: specializuotu švietimo portalu internete ir jame pateikiama informacija, koncepcija ir gairėmis.

Pasaulio mastu reikšmingi yra organizacijos IFLA ir ALA koordinuojami projektai, standartai ir programos, skirtos informaciniams gebėjimams bei mokyklų bibliotekoms.

Kaip kitus žymius pasaulio mokslininkus, gvildenančius informacinių gebėjimų problematiką, būtina paminėti M. Cushman, L. Tedd, A. Large.

Darbe naudojami įvairūs **mokslinių tyrimų metodai**. Nagrinėjant šią temą ir rašant darbą remtasi mokslinės literatūros ir kitų dokumentų apie informacinius gebėjimus, jų vykdymą bei valdymą mokyklos bibliotekose analize, informacinių gebėjimų veiklos stebėjimu mokyklos bibliotekoje, interviu su mokyklos bibliotekų darbuotojais. Magistro darbo praktinei daliai – tyrimui – buvo naudojami anketavimo bei statistinių duomenų rinkimo ir analizės metodai.

Magistro darbo struktūra. Darbą sudaro: įvadas, 3 dalių dėstymas, išvados, bibliografinių nuorodų sąrašas, priedai.

Įvade aiškinamas temos aktualumas, problematiškumas, darbo praktiškumas, naujumas, nurodomi tyrimo tikslai, uždaviniai, objektas, aptariama temos istoriografija, tyrimo metodai.

Pirmoje dalyje „Informacinių gebėjimų samprata ir svarba“ pateikiama informacinių gebėjimų samprata ir jų svarba mokyklų bibliotekose.

Antroje dalyje „Informacinių gebėjimų valdymo procesas mokyklos bibliotekoje“ pristatomas informacinių gebėjimų valdymo procesas mokyklos bibliotekoje bei pateikiami pavyzdžiai.

Trečioji magistro darbo dalis „Informacinių gebėjimų valdymas mokyklos bibliotekoje tyrimas“ yra skirta praktinio tyrimo, atlikto Lietuvos mokyklų bibliotekose, gautiems rezultatams aptarti. Tyrimo tikslas – sužinoti kaip atliekamas informacinių gebėjimų ugdymas ir jų valdymas mokyklų bibliotekose. Tyrimui buvo pasirinktos visos Lietuvos pagrindinės, vidurinės mokyklos bei gimnazijos ir jis buvo atliktas naudojantis anketinės apklausos metodu. Anketinės apklausos metu buvo apklausiami mokyklų bibliotekų darbuotojai.

Ištyrus informacinių gebėjimų ugdymą bei valdymą mokyklų bibliotekose padarytos išvados, jog informacinių gebėjimų valdymo procesas mokyklų bibliotekose vykdomas gana prastai. Mokyklų bibliotekininkai nesudarinėja informacinių gebėjimų ugdymo planų, nevykdo rezultatų kontrolės. Tačiau norint tinkamai išugdyti moksleivių informacinių gebėjimų įgūdžius, rezultatų kontrolės vykdymas yra būtinas.

Jei mokyklos bibliotekoje informacinių gebėjimų ugdymas bus tinkamai organizuotas, mažiau sunkumų moksleiviai patirs aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose, kur vyrauja savarankiškas mokymasis, įpras savarankiškai planuoti daugelį savo darbų. Visuose informacinių gebėjimų ugdymo etapuose turi dalyvauti bibliotekininkas, kuris padeda apibrėžti reikšminius žodžius, nes žino, kaip klasifikuojama informacija.

Išvados apibendrinami tiriamos temos rezultatai.

Bibliografinių nuorodų sąraše pateikiami naudotos literatūros ir šaltinių bibliografiniai aprašai (monografijos, straipsniai, elektroniniai dokumentai; 32 pavadinimai).

Magistro darbo gali būti **naudingas** mokyklų bibliotekų darbuotojams, dėstytojams, bakalauro bei magistro studijų pakopų studentams, taip pat tiems, kurie domisi mokyklų bibliotekų veikla.

1. INFORMACINIAI GEBĖJIMAI IR JŲ SVARBA

Informacinėje visuomenėje informacija tampa svarbiausiu visuomenės, organizacijų, individų raidos pagrindu, informacijos technologijos integruojamos į visus visuomenės sektorius ir procesus, todėl, akivaizdu, kad informaciniai gebėjimai yra svarbūs kiekvienam.

Veiklos būdą informacinėje aplinkoje lemia informacinė patirtis. Ji apima žinias, ne tiek kaip veiklą, susijusią su informacija, kiek kaip tai veiklai būtinus mokėjimus ir įgūdžius. Fundamentaliu šių žinių pamatu reikėtų laikyti informacinius gebėjimus.

1. 1. Informacinių gebėjimų samprata

Šiandienė informacinių gebėjimų samprata formavosi keletą dešimtmečių. Šio termino sampratos raida padeda suvokti, kodėl informatikai kitaip nei informacijos specialistai nusako skirtingus šių gebėjimų bruožus.

Informaciniai gebėjimai – tai savarankiškai ieškoti ir pasiekti informaciją, ją analizuoti, sintezuoti ir vertinti, informacijos pagrindu kurti žinias, kurios savo ruožtu gali tapti informacija kitiems. Žinios nuo informacijos skiriasi tuo, jog jas sudaro „plicki“ informaciniai faktai, jų suvokimas, gebėjimai ir įsisavinimas, t.y. tik suvokta ir panaudota informacija virsta žiniomis¹. Trumpiau tariant, informaciniai gebėjimai – tai gebėjimai, kuriais remiamasi norint nustatyti informacijos, sąvokų ir idėjų tikslą, o vėliau apmąstyti, kaip efektyviau tuos gebėjimus pritaikyti.

Informacinių gebėjimų terminą pirmą kartą apie 1974-uosius metus paminėjo JAV edukologas Paul Zurkowski ir nuo to laiko šis terminas buvo interpretuojamas įvairiai².

C. Doyle (1992 m.) informacinius gebėjimus apibrėžia kaip sugebėjimą gauti, įvertinti ir vartoti informaciją naudojant įvairius šaltinius³.

Mokslininkai Candy, Crebert ir O'Leary (1994 m.) pažymi, kad informaciniai gebėjimai yra viena iš svarbiausių charakteristikų, charakterizuojančių mokymosi visą gyvenimą dalyvius ir baigiamojo kurso studentus⁴.

K. S. Bruce (1994 m.) pateikia tokį žmogaus, įgijusio informacinių gebėjimų įgūdžius, apibrėžimą: žmogus, įgijęs informacinius gebėjimus, sugeba spręsti problemas, priimti

¹ GLOSIENĖ, A.; MOZŪRAITĖ, V.; RUDŽIONIENĖ J. *Informacinio raštingumo lygio matavimo ir tikrinimo metodikos sukūrimas* [interaktyvus]. Vilnius – Šiauliai, 2005. [žiūrėta 2008 m. spalio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.biblionova.com/UserFiles/File/Metodika_Siauliai_Akademes%20bibliotekos%20galutine.doc>.

² LAMANAUSKIENĖ, G. *Akademinė biblioteka studijų procese*. Šiauliai, 2006, p. 21.

³ TAUTKEVIČIENĖ, G. *Informaciniai gebėjimai* [interaktyvus]. [Šiauliai], 2005-2007. [žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mokom.lt/UserFiles/File/Skaidres1.pdf>>.

⁴ VIRKUS, S. Information literacy in Europe: a literature review [interaktyvus]. *Information Research*, 2003, 8 (4), 159 p. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>>.

sprendimus, susijusius su informacijos paieška, įvertinimu ir efektyviu naudojimu. Pagaliau žmogus, įgijęs informacinius gebėjimus, yra tas, kuris moka savarankiškai mokytis. Jis sugeba profesiskai tobulėti ir atlikti mokslinius tyrimus, kadangi žino, kaip informacija organizuota, kur ją rasti ir kaip ją naudoti⁵.

Dabar naujausiuose pasaulio žodynuose informaciniai gebėjimai apibrėžiami kaip būseną ar kokybę būti išsilavinusiam. Taip pat tai gali būti suprantama kaip:

- sugebėjimai skaityti ir rašyti,
- specifiniai įgūdžiai, mokėjimai ar gebėjimai (kompiuterinis raštingumas).

Vienas iš labiausiai paplitusių informacinių gebėjimų apibrėžimų buvo įtvirtintas 1989 m. Amerikos bibliotekų asociacijoje (ALA): "Būti informaciniai gabiu asmuo turi gebėti suvokti, kada informacija reikalinga ir sugebėti šią reikalingą informaciją surasti, įvertinti ir efektyviai panaudoti"⁶.

Remiantis informacinių gebėjimų apibrėžimais, galima teigti, jog informacinius gebėjimus sudaro:

- raštingumas (skaitymas, rašymas),
- bibliotekiniai įgūdžiai,
- kompiuterinis raštingumas,
- technologijų naudojimo gebėjimai,
- kritinio mąstymo gebėjimai,
- komunikaciniai gebėjimai,
- etikos normų suvokimas⁷.

Informaciniai gebėjimai santykiauja su įgūdžiais, reikalingais norint naudotis informacinėmis technologijomis, bet gali būti suvokiami ir plačiau individo, mokymo sistemos ir visuomenės atžvilgiu. Informaciniai gebėjimai suteikia galimybę mokslo, darbo ir asmeninių tikslų siekiančiam individui naudotis kompiuteriu, programine įranga, duomenų bazėmis ir kitomis technologijomis⁸.

Tačiau gana dažnai informaciniai gebėjimai apibūdinami kaip bibliotekinių ir kompiuterinių gebėjimų visuma, nors skirtumai tarp jų kai kuriais atvejais yra labai problemiški ir dirbtiniai (pvz.,

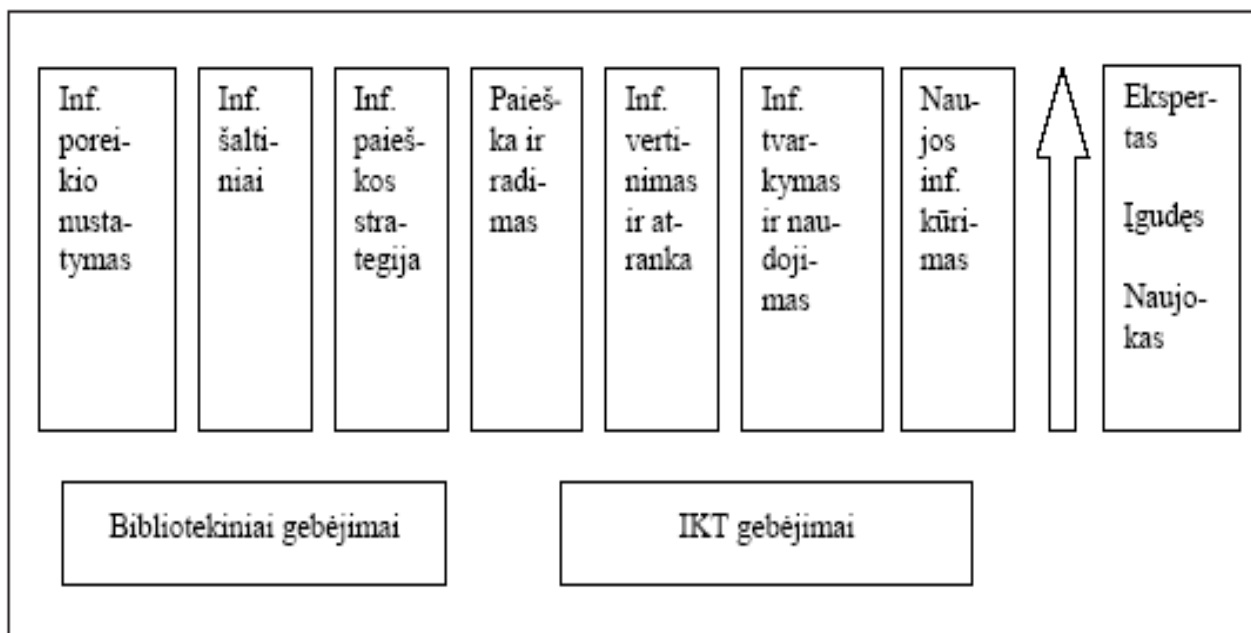
⁵ TAUTKEVIČIENĖ, G. *Informaciniai gebėjimai* [interaktyvus]. [Šiauliai], 2005-2007. [žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mokom.lt/UserFiles/File/Skaidres1.pdf>>.

⁶ AMERICAN library association [interaktyvus]. ALA, 2005. [žiūrėta 2008 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/standardsguidelines.htm>>.

⁷ TAUTKEVIČIENĖ, G. *Informaciniai gebėjimai* [interaktyvus]. [Šiauliai], 2005-2007. [žiūrėta 2008 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mokom.lt/UserFiles/File/Skaidres1.pdf>>.

⁸ LAMANAUSKIENĖ, G. *Akademinė biblioteka studijų procese*. Šiauliai, 2006, p. 181-182.

informacijos vertinimas tikrai nėra vien informacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) gebėjimas) (1 pav.)⁹.

1 pav. Septynios informacinių gebėjimų kolonos¹⁰

Informacinių gebėjimų esmę puikiai atskleidžia „Septynių kolonų“ postulatai:

1. Sugebėjimas suvokti informacijos poreikį.
2. Sugebėjimas atskirti būdus, kaip pašalinti informacijos trūkumą, atrenkant geriausiai užklausą atitinkančius šaltinius. Taip pat gebėjimas suprasti šaltinių prieinamumą.
3. Sugebėjimas kurti informacijos išdėstymo strategijas, t.y. vystyti poreikius atitinkančius sisteminius metodus, suprasti duomenų bazių sandaros ir kūrimo principus).
4. Sugebėjimas paskirstyti informaciją ir padaryti ją prieinamą, t.y. vystyti atitinkamas paieškos technikas, naudoti atitinkamas IKT ir indeksavimo paslaugas, citavimo indeksus ir duomenų bazes.
5. Sugebėjimas palyginti ir tobulinti informacijos išsigyjimą iš skirtingų šaltinių. Nešališkas supratimas apie kompetentingus šaltinius.
6. Sugebėjimas organizuoti, pritaikyti ir perduoti kitiems informaciją situaciją atitinkančiais būdais. Tai pat gebėjimas remtis bibliografinėmis nuorodomis projektų pranešimuose, kurti individualią bibliografinę sistemą, pritaikyti informaciją problemos sprendimui, efektyviai

⁹ GLOSIENĖ, A. Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*, 2006, Nr. 47, p. 190.

¹⁰ GLOSIENĖ, A. Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*, 2006, Nr. 47, p. 190.

komunikuoti naudojant atitinkamas priemones bei gebėjimas suvokti Autorių teisių ir plagijavimo problemas.

7. Sugebėjimas sintezuoti egzistuojančią informaciją ir kurti naują¹¹.

Tačiau informaciniai gebėjimai neturi būti tapatinami nei su kompiuterinio raštingumo gebėjimais, nei su bibliotekiniais. Abeji pastarieji padeda moksleiviams rasti informacijos šaltinius mokyklos ar viešojoje bibliotekoje, bet kritinio mąstymo bei savarankiškumo neugdo. Tai greičiau mechaniniai gebėjimai, kurie galėtų būti tik įžanga į informacinių gebėjimų ugdymą. Informaciniai gebėjimai padeda suformuoti asmens informacinį raštingumą, lemiantį viso gyvenimo mokymosi įgūdžius¹².

Žmogaus informacinių gebėjimų įvertinimas priklauso ne tik nuo jo žinių ir sugebėjimų, bet ir nuo visuomenės raidos lygmens bei jo sąlygotų visuomenės reikalavimų jos narių gebėjimams. Taigi gebėjimas – žmogaus sugebėjimas komunikuoti priimtinomis priemonėmis bei nustatytu lygmeniu socialinėje terpėje tos visuomenės, kurios narys jis yra.

Taigi į informacinių gebėjimų sampratą visgi įeina žinojimas kaip elgtis su šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Norint pasiekti reikiamą tokio raštingumo lygmenį, reikia labai gero supratimo apie techniką ir technologiją kaip apie visumą.

Informaciniai gebėjimai gali būti suprantami ir vertinami kaip:

- labai svarbus viduriniojo mokslo turinio veiksnys,
- raktas tolesniam tobulėjimui darbe ir visuomenėje,
- veiksnys, gerinantis mokymo ir mokymosi aplinką,
- įgūdžiai, kurie leis gyventi ir dirbti XXI amžiuje¹³.

Informaciniai gebėjimai yra teorinis ir praktinis atsakas į kultūrinius, socialinius ir ekonominius visuomenės pokyčius, kurie traktuojami kartu su išraiškos laisve bei informacijos prieigos laisve kaip kiekvieno piliečio viena iš esminių teisių.

Efektyvūs informaciniai gebėjimai dabartiniame sparčiai besikeičiančiame socialiniame kontekste yra atskira veiklos sritis ir specifinė disciplina, kuri turi būti įtvirtinta kaip įprasta mokymo programa.

Informacinių gebėjimų ugdymo programos lygmenyje turi būti suvokiamas nuolatinio (viso gyvenimo) mokymosi rėmuose. Informaciniai gebėjimai konkurencingose visuomenėse turi padėti siekti ekonominių rezultatų.

¹¹ TEDD, L; ir LARGE, A. *Digital libraries: principles and practice in a Global environment*. Munchen, 2005, 39 p.

¹² MOZŪRAITĖ, V. Informacinių gebėjimų ugdymas mokyklos bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2001, gegužė, p. 10.

¹³ *INFORMATION Literacy* [interaktyvus]. Washington, 2002-2004 [žiūrėta 2008 m. lapkričio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wlma.org/>>.

Taigi, apibendrinant įvairiose šalyse įvairių autorių darbuose pateiktus informacinių gebėjimų apibrėžimus, galėtų būti toks informacinių gebėjimų apibrėžimas: informaciniai gebėjimai – tai sugebėjimas pačiam apibrėžti savus informacinius poreikius, mokėti veiksmingai ir efektyviai naudotis kompiuteriniais informacijos šaltiniais, sugebėti pačiam kurti ir tvarkyti savus informacijos šaltinius, sugebėti panaudoti informaciją savo tikslams siekti, suvokti ekonominius, teisinius, socialinius bei etinius informacijos gavimo ir panaudojimo klausimus.

1. 2. Informacinių gebėjimų svarba mokyklų bibliotekose

Intensyviai kuriantis informacinei visuomenei mokyklos bibliotekai tenka sudėtingas uždavinys – aktyviai dalyvauti mokymo ir ugdymo procese, padedant moksleiviams orientuotis informacijos šaltinių gausoje. Jau septintuoju ir aštuntuoju XX a. dešimtmečiais didelę įtaką bibliotekoms pradėjo daryti informacinės technologijos. Mokyklos bibliotekos kaita, prasidėjusi kartu su mokymo proceso kaita, nulemta kompiuterių atsiradimo mokymo įstaigose, prasidėjo devintajame XX a. dešimtmetyje. Didėjant informacijos šaltinių skaičiui šiuolaikinėje mokykloje, mokymas mokytis tampa moksleivių rengimo ateičiai pagrindu, o šis pamažu sutapatinamas su informacinių gebėjimų ugdymu. Norėdama neatsilikti nuo šio proceso, mokyklos biblioteka turi palaipsniui keisti savo veiklą, tapdama mokymo proceso katalizatoriumi, bendradarbiaudama su pedagogais ir padėdama jiems ugdyti informacinius gebėjimus¹⁴.

Viena iš problemų, su kuriomis dabar susiduria Lietuvos pedagogai ir moksleiviai – švietimo kaita. Keičiasi mokymo programos, atsiranda nauji dalykai, vadovėliai, mokymo metodai. Ieškoma naujų mokymo modelių, tarp kurių dominuoja projektinis (probleminis) mokymas bei savarankiškas darbas. Tam turi rengtis ir mokyklos biblioteka, nes savarankiško mokymosi modelyje ji ima vaidinti itin svarbų vaidmenį. Jai pavedamas informacinių gebėjimų, būtinų mokantis savarankiškai, ugdymas¹⁵.

Jau keleri metai mokyklos bibliotekoje diegiamos naujos informacinės technologijos. Mokytojai pradėjo naudoti naujas technologijas savo darbe, moksleiviai – savarankiškam mokymuisi. Tai palengvino visų mokyklos bendruomenės narių saviugdą. Ugdymui, informacinių gebėjimų lavinimui mokykla pasirinko projektinį mokymą. Todėl labai svarbu yra tinkamai išugdyti moksleivių informacinius gebėjimus.

Mokyklos biblioteka tampa viena iš svarbiausių ugdymo institucijų. Joje ugdymas remiasi informaciniais šaltiniais besiremiančiu, savarankišku mokymusi. Naujos technologijos atveria mokyklai plačias galimybes teikiant informacines paslaugas mokyklos bendruomenei, ugdomi

¹⁴ MOZŪRAITĖ, V. Šiuolaikinė mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, nr. 15, p. 105.

¹⁵ KĖVALIENĖ, L. Mokyklų bibliotekos sistemos labirinte. *Tarp knygų*, 2004, birželis, p. 13.

informaciniai gebėjimai, kas reiškia suprasti informacijos svarbą atsiradusioms problemoms spręsti, pastebėti informacijos šaltinių skirtumus, kritiškai mąstyti, atrinkti svarbiausią informaciją, ją analizuoti ir sisteminti, bendrauti ir bendradarbiauti, mokėti vertinti save ir kitus ir t.t.¹⁶

Moksleiviai yra pagrindinė mokyklos bibliotekos tikslinė grupė. Bendradarbiavimas su kitais mokyklos bendruomenės nariais yra svarbus tik dėl to, kad yra naudingas moksleiviams¹⁷.

Moksleiviai gali naudotis biblioteka įvairiais tikslais. Tai turi būti atvira, laisva, negrėsminga mokymosi aplinka, kur moksleiviai galėtų ruošti įvairias namų užduotis tiek individualiai, tiek grupėmis. Jiems turi būti teikiamos profesinio informavimo paslaugos interneto technologijų priemonėmis.

Tikėtina moksleivių veikla bibliotekoje:

- tradiciniai namų darbai;
- projektų rengimas, sudėtingų užduočių atlikimas;
- informacijos paieška ir naudojimas informacija;
- informacijos ir įvairių darbų rengimas pristatyti mokytojui ir mokslo draugams¹⁸.

Taigi, viena svarbiausių šiuolaikinės mokyklos užduočių – parengti moksleivius ilgalaikiam savarankiškam mokymuisi, o esminė šios užduoties sudedamoji dalis yra informacinių gebėjimų ugdymas suvienijant pedagogo, bibliotekininko ir moksleivio pastangas. Naujus reikalavimus mokyklos bibliotekai kelia ir informacinės visuomenės formavimasis, padidėjęs informacijos srautas, šaltinių įvairovė, mokyklas pasiekę kompiuteriai ir internetas.

Nuolatinis praktinis naudojimas viena ar dviem bibliotekomis leidžia tobulinti bibliotekinius gebėjimus, bet dar negarantuoja, kad informaciniai gebėjimai bus tinkamai išugdyti. Moksleivis gali gerai orientuotis tų bibliotekų fonduose, jų informacijos paieškos sistemose, tačiau neišmoksta valdyti informacijos, ją tinkamai pasirinkti ir vertinti.

Lygiai taip pat šių gebėjimų jam nesuteiks ir "teorinis" mokymas, t. y. atsietas nuo praktinių užduočių, reikalingų mokymuisi. Informacinių gebėjimų integracija leidžia moksleiviams tobulėti tuomet, kai to reikia. Rengiant bet kokią tiriamąją projektinį darbą, šie gebėjimai tampa esminiais, universaliais mąstymo gebėjimais, tinkamais bet kuriai mokymosi sričiai.

Norint pasiekti gerų rezultatų, mokyklos biblioteka savo kaitą turi derinti su mokyklos kaita, t. y. būti kai kurių procesų iniciatore ir tuo pačiu metu paklusti mokykloje vykstantiems kaitos procesams, kuriems ji nedaro įtakos. Bibliotekininkas kaitos proceso metu turi tapti viešųjų ryšių specialistu, bendradarbiaudamas su pedagogais ir mokyklos administracija ir aiškindamas jiems bibliotekos galimybes dalyvauti mokymo procese, ugdyti informacinį raštingumą, kuriuo remiasi

¹⁶ MOZŪRAITĖ, V. Mokyklos biblioteka ar mokyklos informacijos centras? *Tarp knygų*, 2001, balandis, p. 1-3.

¹⁷ IFLA/UNESCO gairės mokyklų bibliotekoms. Vilnius, 2004, p. 29.

¹⁸ IFLA/UNESCO gairės mokyklų bibliotekoms. Vilnius, 2004, p. 29.

projektinis mokymas. Kita vertus, jis turi derinti savo fondo kaupimą, duomenų bazes, paslaugas ir darbo laiką pagal mokyklos bendruomenės poreikius bei mokymo planus¹⁹.

Pastaruoju metu vis dažniau girdime apie informacijos centrus mokyklose, kuriais įvardijamos mokyklų bibliotekos. Šiandien mokymo tikslų ir uždavinių netenkina vien knygos padavimas skaitytojui iš lentynos. Moksleiviui reikia kur kas daugiau informacijos, kurią randame ne tik grožinėje literatūroje. Sudėtingos užduotys, referatų temos verčia savarankiškai rinktis informaciją iš enciklopedijų ir žinytų, mokslo populiariosios literatūros ir periodikos. Dažnai reikia nurodyti citatų šaltinius, sudaryti literatūros sąrašus. Norom nenorom moksleiviai sąmoningai dirba bibliotekoje²⁰.

Galima teigti, kad šiuolaikinė mokyklos biblioteka turėtų atlikti informacinio centro funkcijas ir aprūpinama specialiomis techninėmis priemonėmis (multimedia). Mokyklos biblioteka turėtų teikti edukacines bei informacines paslaugas, mokyti mokyklos bendruomenę naudotis interaktyviomis technologijomis. Taip būtų sudaromos sąlygos ir pagerinamos galimybės moksleiviams savarankiškai mokytis, o pedagogams rengtis pamokoms²¹.

Šiuolaikinės mokyklos bibliotekoje bibliotekininkas turi:

- būti informacijos ekspertu;
- būti mokyklos bibliotekos vadybininku;
- žinoti mokymo planus;
- patarti mokytojams planuojant užduotis ir nurodyti jiems informacijos šaltinius;
- bendradarbiauti su mokytojais integruojant informacinių gebėjimų ugdymą į mokymo planus;
- sukurti pozityvią atvirumo atmosferą mokyklos bibliotekoje;
- populiarinti mokyklos biblioteką, kaip reikšmingiausią informacijos centrą mokykloje; palaikyti kolegialius ryšius su kitų mokyklų ir tipų bibliotekomis²².

Esant tinkamam pedagogų ir bibliotekininko bendradarbiavimui, kurį remia mokyklos administracija bei teigiamai priima moksleiviai, mokyklos biblioteką kaip informacijos centrą šiuolaikiniame etape galima apibūdinti šitaip:

- mokyklos biblioteka tampa neatskiriama mokymo plano dalimi. Ji bendradarbiauja su visa mokyklos bendruomene ir yra įtraukiama į mokymo procesą, mokslo tiriamąjį darbą bei jo vertinimą ir priežiūrą.
- biblioteka kuria savo veiklos planą, atsižvelgdama į visos mokyklos strategiją ir veiklos planą.

¹⁹ MOZŪRAITĖ, V. Šiuolaikinė mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, nr. 15, p. 105.

²⁰ NARŠČIUVIENĖ, V. Pasvarstykite apie ateities mokyklos biblioteką. *Šiandien aktualu*, 1997, II pusmetis, p. 38-40.

²¹ VAITKUS, R. *Mokyklų bibliotekos: startas į informacijos pasaulį* [interaktyvus]. Druskininkai, 2004. [žiūrėta 2008 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lbd.lt/reng/vaitkus.ppt>>.

²² MOZŪRAITĖ, V. Šiuolaikinė mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, nr. 15, p. 102-103.

- biblioteka yra mokyklos bendroji dalis. Tai informacijos priemonių centras, kurio veikla ir įtaka leidžia visai mokyklai kelti mokymo ir mokymosi lygį ir parengia moksleivius mokytis visą gyvenimą.
- bibliotekininkas, artimai bendradarbiaudamas su mokytojais, ugdo informacinį raštingumą darbui ir gyvenimui.
- biblioteka kaupia savo aiškiai apibrėžtus informacijos šaltinius. Jų atranka priklauso tik nuo bibliotekininko ir pedagogų, tad jų nuomone visiškai pasitikima aprūpinant juos komplektavimui skirtomis lėšomis. Biblioteka turi tinkamą įrangą ir įvairias priemones teikti informacines paslaugas. Ryšys su internetu, duomenų bazių ir virtualių bibliotekų naudojimas yra būtinas. Tam yra pasirengęs personalas, rengiama mokyklos bendruomenė.
- pagrindiniai bibliotekiniai procesai – informacijos gavimas, priežiūra, išdavimas ir apskaita – yra pačios aukščiausios kokybės, našūs ir greiti. Biblioteka yra aktyvioji pusė, siūlanti naujausius duomenis pagal skaitytojų pageidavimus. Ji aktyviai seka pasikeitimus, yra lanksti, kurdamą naujus produktus ir paslaugas, reikalingas mokyklai. Mokyklos bibliotekos veiklos vertinimas tampa bendro mokyklos veiklos vertinimo dalimi²³.

Aktyvus mokymasis reikalauja mokinių gebėjimo formuluoti teisingus užduoties klausimus, o tada – surasti, įvertinti, atrinkti ir naudoti informaciją iš naujai prieinamo išteklių srauto. Tad labai svarbus mokymo procese yra mokyklos bibliotekos vaidmuo.

Todėl moksleiviams turėtų būti ugdomi informaciniai gebėjimai, kadangi žmogus įgijęs informacinius gebėjimus, yra tas, kuris moka mokytis. Jis sugeba mokytis, kadangi žino, kaip informacija organizuota, kur ją rasti ir kaip ją naudoti. Pasinaudojus šiuo apibrėžimu, galima teigti, kad žmogus įgijęs informacinius gebėjimus:

- supranta informacijos poreikį,
- pripažįsta, kad teisinga ir išsami informacija yra sprendimų priėmimo pagrindas,
- randa potencialius informacijos šaltinius,
- sukuria sėkmingą informacijos paieškos strategiją, naudodamas įvairius informacijos šaltinius, tarp jų kompiuterines ir kitas technologijas,
- įvertina informaciją,
- sėkmingai taiko informaciją praktiškai,
- integruoja naują informaciją į jau turimas žinias,
- naudoja informaciją sprendždamas problemas²⁴.

²³ MOZŪRAITĖ, V. Šiuolaikinė mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, nr. 15, p. 111.

²⁴ *BIBLIOTEKOS šiandienos moksle ir švietime* [interaktyvus]. Vilnius, [n. a.]. [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infovi.vu.lt/ivs/biblioteka/temos/bibliotekos.htm>>.

Kalbant apie mokyklos bibliotekininką, jis turėtų vadovautis oficialiomis mokymo programomis, papildomo skaitymo sąrašais, Švietimo ir mokslo ministerijos dokumentais, metodinių centrų nurodymais, pedagogine spauda²⁵.

2004 m. Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos išleistose „IFLA/UNESCO gairėse mokyklų bibliotekoms“ pabrėžiama, kad: „Mokyklos bibliotekininkas yra profesionalus, kvalifikuotas personalo narys, atsakingas už mokyklos bibliotekos planavimą ir vadybą, remiamas kitų kompetentingų darbuotojų, dirbantis kartu su visais mokyklos bendruomenės nariais ir palaikantis ryšius su viešosiomis ir kitomis bibliotekomis“²⁶.

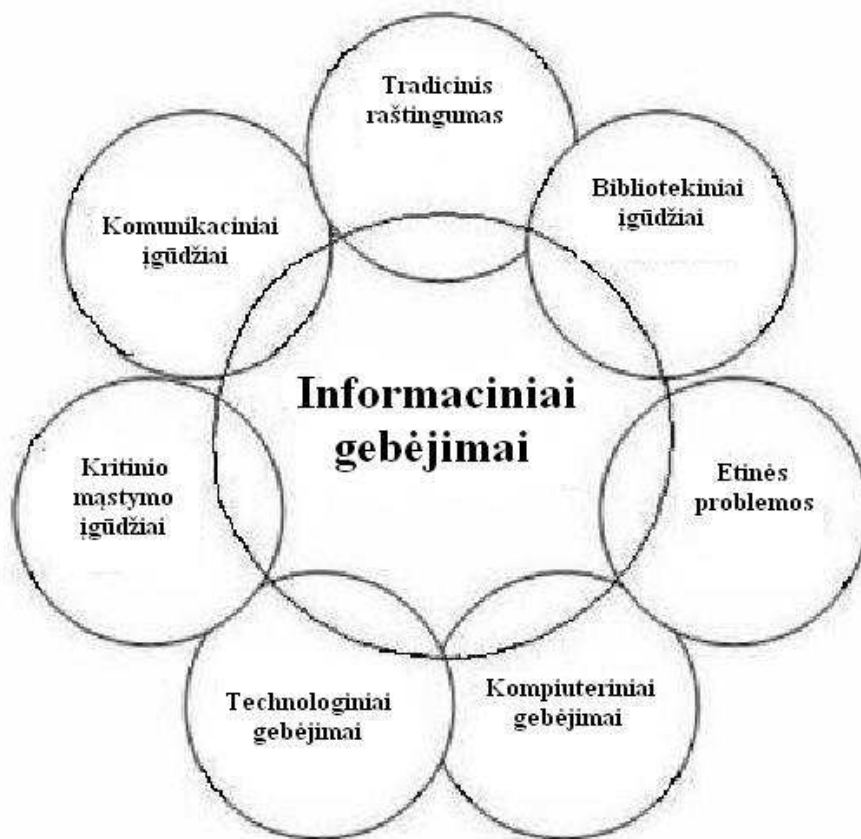
Keičiantis Lietuvos mokyklų bendrojo lavinimo ugdymo principams bendrojo lavinimo mokyklose, ar jos būtų pradinės, pagrindinės ar vidurinės, keičiasi ir jų bibliotekos veiklos principai. Mokyklos biblioteka turi įsitraukti į ugdymo procesą, t. y. ne tik parūpinti pedagogams bei moksleiviams informacijos šaltinius, bet ir inicijuoti informacinių gebėjimų ugdymą, dalyvaudama sudarant mokymo planus. Tačiau mokyklų bibliotekų bibliotekininkai gana pasyviai dalyvauja sudarant mokymo planus. Jie tiesiog atlieka savo bibliotekinį darbą, aptarnauja moksleivius ar pedagogus, bet nesikiša į mokymo procesus. Ir visgi viena iš mokyklos bibliotekininko funkcijų turėtų būti informacinio raštingumo ugdymas.

Šiandien reikia sutelkti pastangas, kad rašytinė, garsinė ar vaizdinė informacija elektroniniu pavidalu taptų visai visuomenei prieinama ir fiziškai, ir intelektualiai. Tokiu būdu bibliotekininkų veikla tampa kompleksinės informacinių gebėjimų ugdymo sistemos dalimi. Tačiau reikia pabrėžti, kad informacinių gebėjimų sudėtinių kompetencijų (2 pav.) ugdymas nėra vienos bibliotekos uždavinys. Šiame procese dalyvauja ir kiti veikėjai – šeima, mokymo ir švietimo įstaigos, visa bibliotekų sistema. Kalbant apie mokyklos bibliotekos vaidmenį informacinių gebėjimų ugdyme, ypač svarbu, kad bibliotekiniai įgūdžiai, kritinio mąstymo plėtra ir kiti gebėjimai, kuriuos ugdant tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauja bibliotekos, būtų integruojami į bendrą ugdymo procesą. Mokėjimas naudotis bibliotekomis žmogui įgyja prasmę tik tada, jei padeda spręsti jam kylančias problemas²⁷.

²⁵ MOKYKLOS biblioteka – informacijos vartotojas ir jo poreikiai. *Šiandien aktualu*, 1997, II pusmetis, p. 76-79.

²⁶ *IFLA/UNESCO gairės mokyklų bibliotekoms*. Vilnius, 2004, p. 19.

²⁷ PETUCHOVAITĖ, R. Mokykloje dirbančio bibliotekininko kompetencija ir problemos. *Tarp knygų*, 2006, rugsėjis, p. 7.

2 pav. Informacinių gebėjimų kompleksas²⁸

Taigi, informacinių gebėjimų poreikis ateityje didės visur: mokykloje, namuose, darbovietėje. Todėl labai svarbu yra įtikinti visuomenę, kaip svarbu apmąstyti visa tai, ką jie skaito, žiūri ar klauso. Ateityje pasitelkdami informacijos šaltinius, o kartu patenkinti ir beaugantį poreikį efektyviai vartoti informaciją ir idėjas, bus gerokai lengviau. Anot Wray ir Lewiso, atsiras dar glaudesnis ryšys tarp visų rūšių tekstų, ir mokiniai pajėgs daug lengviau suprasti tai, ko jie mokosi²⁹.

Apibendrinant galima teigti, jog informaciniai gebėjimai – tai šiuolaikinės informacinės visuomenės pagrindas. Taigi, pačia bendriausia prasme informacinių gebėjimų žinios apima gebėjimą formuluoti užklausą ir pagal tai rasti, interpretuoti, analizuoti, sintezuoti, vertinti ir naudoti informaciją, esančią įvairiuose šaltiniuose ir formose.

Informacijos ir komunikacijos technologijos suteikia galimybę žmogui interaktyviai prieiti prie įvairiausių duomenų bazių, verslo ir finansų informacijos sistemų, formuoti elektroninei bankininkystei, elektroninei prekybai, rasti virtualioms organizacijoms, teledarbu ir kitoms permainingoms, reiškančioms radikalią pasaulinės finansų, ekonomikos, vadybos, administravimo ir kitų sričių reorganizaciją. Todėl kiekvienam informacinės visuomenės nariui būtina įgyti bent

²⁸ PETUCHOVAITĖ, R. Mokykloje dirbančio bibliotekininko kompetencija ir problemos. *Tarp knygų*, 2006, rugsėjis, p. 7.

²⁹ HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998, p. 178.

minimalių informacinių gebėjimų ir gebėti visapusiškai naudotis informacija ir informacinėmis technologijomis.

Galima apibendrinant teigti, jog šiandien pagrindinis mokyklos tikslas – ne tik ir ne tiek suteikti moksleiviams konkrečių žinių, kiek išmokyti mokytis, paruošti mokymuisi visą gyvenimą, suformuoti troškimą ir gebėjimus ieškoti, rasti, kritiškai vertinti ir naudoti informaciją problemoms spręsti, sprendimams priimti, žinioms nuolat atnaujinti, profesinei ir asmeninei plėtrai. Mokyklos turi sukurti mokymosi (ne išmokimo) kultūrą, skatinančią moksleivius ir abiturientus siekti ir gebėti nuolat mokytis itin kaičioje ir informacijos pripildytoje aplinkoje.

Mokymo ir mokymosi kaitos rezultatas – informaciją savarankiškai valdantys moksleiviai. Mokykla turi išugdyti jų visapusišką informacinius gebėjimus.

2. INFORMACINIŲ GEBĖJIMŲ VALDYMO PROCESAS MOKYKLOS BIBLIOTEKOJE

Mokyklos bibliotekos koncepcijoje pabrėžiama, jog „mokyklos biblioteka – tai atviras švietimo ir informacijos centras, mokymo ir mokymosi vieta su modernia informacine bei technine baze. Ji visapusiškai tenkina mokyklos bendruomenės narių informacinius poreikius, savo fondais ir veikla dalyvauja ugdymo procese, sudarydama sąlygas asmenybei savarankiškai tobulėti³⁰.“

Mokyklų bibliotekos aptarnauja moksleivius ir mokyklų personalą, parūpina jiems spaudinių, garso ir vaizdo dokumentų, muzikinių įrašų, bibliografinės informacijos, atsižvelgdamos į mokymo procesą ir vaikų užklasinę veiklą. Mokyklų bibliotekos yra kiekvienoje valstybinėje pradinėje, pagrindinėje, vidurinėje, vakarinėje, internatinėje, aukštesniojoje ar specialiojoje mokykloje bei gimnazijoje ir yra išlaikomos iš šiai įstaigai skiriamų lėšų. Mokyklų bibliotekų fondus, darbo metodus bei santykius su skaitytojais sąlygoja mokymo programos, moksleivių skaičius bei jų psichofiziologinės savybės³¹.

Biblioteka šių dienų mokykloje yra pedagoginių ir informacinių paslaugų centras. Todėl bibliotekininkas dirba ir kaip pedagogas, ir kaip konsultantas³².

Taigi, mokyklos biblioteka gali būti suvokiama kaip bet kuri kita organizacija, kurioje gali būti taikomi įprasti organizacijų valdymo būdai ir metodai.

Valdymas – tai organizacijos narių pastangų planavimo, organizavimo, vadovavimo ir kontrolės procesas bei kitų organizacijos išteklių panaudojimas, siekiant organizacijos užsibrėžtų tikslų³³.

Taigi valdymo procesą sudaro keturios dalys:

- planavimas,
- organizavimas,
- vadovavimas,
- kontrolė.

Planavimas – tai planų sudarymas, kuriuose pateikiami veiklos tikslai ir numatomi būdai, kaip jų pasiekti. Planai yra gairės, kuriomis vadovaujasi.

³⁰ *MOKYKLOS bibliotekos koncepcija* [interaktyvus]. [Vilnius], 2001. [žiūrėta 2008 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_982.htm>.

³¹ *BIBLIOTEKOS šiandienos moksle ir švietime* [interaktyvus]. Vilnius, [n. a.]. [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infovi.vu.lt/ivs/biblioteka/temos/bibliotekos.htm>>.

³² AUGUSTAITIENĖ, A. Biblioteka šių dienų mokykloje. *Tarp knygų*, 2005, vasaris, p. 9.

³³ JOHANNSEN, C. G.; ir PORS, N. O. *Pokyčių ir kokybės valdymas bibliotekose*. Klaipėda, 2004. – 204 p.

Organizavimas – tai nuolatinis valdymo procesas, kuris įgalina konkretaus veiklos plano vykdymą. Veiklos vadovas organizuoja darbą, atlieka pagrindinius veiksmus.

Vadovavimas – vadovo sugebėjimas vadovauti ir tam tikri jo įgūdžiai, nuo kurių priklauso veiklos sėkmė.

Kontrolė – tai procesas, užtikrinantis realios ir planuotos veiklos atitikimą, t. y. veiklos stebėjimas, kuris padeda veiklos vadovams matyti planavimo, organizavimo ir vadovavimo efektyvumą, bei, iškilus reikalui, imtis koregavimo veiksmų.

Šios valdymo proceso dalys sutinkamos ir mokyklų bibliotekų valdyme.

Svarbiausias momentas organizacijos valdymo procese – sprendimų priėmimas. Sprendimų priėmimas – tai veiksmų konkrečiai problemai spręsti krypties nustatymas ir parinkimas arba pasinaudojimas susidariusia galimybe. Organizacijos paprastai valdomos pagal du pagrindinius planus: strateginius ir operatyvius. Mokyklos biblioteka yra organizacija organizacijoje, kurioje gali būti taikomos viso valdymo proceso dalys, vyksta pats valdymo procesas³⁴.

Taigi, valdymas – tai veikla, pasižyminti tuo, kad tam tikro objekto atžvilgiu yra daromas kryptingas poveikis, siekiant tam tikrų tikslų.

Informacinių gebėjimų valdymo procesas nagrinėjamas remiantis dviejų mokyklų: Klaipėdos „Vyturio“ vidurinės mokyklos ir Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazijos pavyzdžiais. Darbo autorė pati lankėsi šių mokyklų bibliotekose ir stebėjo informacinių gebėjimų ugdymo bei valdymo veiklą. Kadangi mokyklų tipai skiriasi, autorė rašys lygindama šiose mokyklose 2006/2007 mokslo metais vykdytą informacinių gebėjimų ugdymą ir valdymą.

2. 1. Informacinių gebėjimų planavimo etapas

Informacinių gebėjimų kursų planavimo tikslas – sukurti pasirinktos srities informacinių gebėjimų modulį. Informaciniai gebėjimai nėra akademinė disciplina, tačiau ją galima integruoti į kitų disciplinų turinį. Juo gali būti tobulinama ir jis naudojamas kartu su kitomis akademinėmis studijomis. Informaciniai gebėjimai turi būti ugdomi bendradarbiaujant bibliotekos darbuotojams ir pedagogams³⁵.

Nuo ko ir kada pradėti mokytis informacinių gebėjimų turėtų rinktis pati mokyklos biblioteka. Svarbu, kad baigę mokyklą moksleiviai galėtų formuluoti tikslias užklausas ir savarankiškai dirbti su informacija.

³⁴ MOKYKLOS biblioteka ir mokymas bei mokymasis visiems. *Tarp knygų*, 2001, sausis, p. 10-11.

³⁵ DUOBINIENĖ, G.; ir TAUTKEVIČIENĖ, G. Informacinis raštingumas – kelias į informacinę visuomenę. *Informacijos mokslai*, 1999, nr. 11/12, p. 205.

Planuojant informacinių gebėjimų ugdymą atsižvelgiama į tai, kad informaciniai gebėjimai turi būti ugdomi:

- visos mokymo programos metu;
- per pamokas ir mokyklos bibliotekose;
- šį darbą turi atlikti mokytojai ir mokyklų bibliotekininkai;
- atsižvelgiant į įvairių gabumų mokinių poreikius;
- atsižvelgiant į spausdintinių ir kompiuterinių informacijos šaltinių apimtį³⁶.

Laikomasi nuostatos, kad informacinių gebėjimų programos turinys, standartai turi būti formuluojami atsižvelgiant į konkrečios mokyklos poreikius ir lygį³⁷.

Informacinių gebėjimų ugdymas suteikia mokytojams ir mokyklų bibliotekininkams progą gerai planuoti ir tinkamai vesti pamokas, t. y. tokias pamokas, per kurias mokiniai mokosi aiškindamiesi, klausinėdami ir vertindami savo darbą. Norint pasiekti gerų rezultatų ir išvengti sunkumų, su kuriais ugdant informacinius gebėjimus mokyklos bibliotekoje dažnai susiduriama, būtina ne tik kruopščiai planuoti pamokas, bet ir nustatyti tinkamą pamokų seką, atkreipiant dėmesį į skirtingus informacinių gebėjimų aspektus. Dažnai problemų kyla bandant išmokyti mokinius savarankiškai panagrinėti savo mokymosi būdus. Gana sudėtinga ir gerai organizuoti pamokas, nes tai apima mokinių veiklą grupėse, klasėse ir mokyklos bibliotekoje, taip pat mokėti kontroliuoti mokinių elgesį ugdant informacijos šaltinių vietos nustatymo gebėjimus, – mat per šias pamokas mokiniai dažniausiai gali laisvai vaikščioti po visą biblioteką³⁸.

Jau pradinėse klasėse pradinukai turi išmokti patys formuluoti klausimus pašnekovui jo akivaizdoje, rasti informaciją spausdintuose šaltiniuose. „Gerai, kai pirmaklasiai jau rugsėjo pirmąją supažindinami su biblioteka, pamato savo formulius ar gauna skaitytojo pažymėjimus. Vėliau su knygos sąranga, bibliotekos fondo išdėstymu, katalogais jie taip pat turėtų susipažinti ne ekskursijose, bet rengdami pamokų užduotis, žaisdami dalykinius žaidimus. Prie to turėtų prisidėti ir pedagogai“³⁹.

Vyresniųjų klasių mokiniai turėtų būti mokomi individualiai, kaip naudotis katalogu, susirasti reikiama knyga fonduose, taip pat mokomi susirasti reikiamą informaciją, ją vertinti, apdoroti, paruošti naują, susirasti informaciją naudojant kompiuterį. Sudaromos sąlygos praktiškai taikyti informacinių gebėjimų įgūdžius.

³⁶ MOZŪRAITĖ, V. Informacinių gebėjimų ugdymas mokyklos bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2001, gegužė, p. 10.

³⁷ CUSHMAN, K. *Informatikon, Literacy, and the Essential School Library* [interaktyvus]. [Central America], 1998-2002. [žiūrėta 2008 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.essentialschools.org/cs/resources/view/ces_res/147>.

³⁸ HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998, p. 50.

³⁹ MOZŪRAITĖ, V. Informacinių gebėjimų ugdymas mokyklos bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2001, gegužė, p. 10.

Būtina moksleivius supažindinti ir su internete esančios informacijos patikimumo problema. Informacijos technologijos, kartu ir internetas, gali būti mokymo dalykas, mokymo priemonė ar aplinka, kurioje vyksta mokymas, arba viskas kartu. Internetas atveria naujas komunikacijos galimybes. Jis bibliotekai suteikia naują komunikacijos tarpininko vaidmenį⁴⁰.

Palyginus darbo autorės stebėtą informacinių gebėjimų veiklą Klaipėdos „Ąžuolyno“ gimnazijos ir Klaipėdos „Vyturio“ vidurinės mokyklų bibliotekose, būtų galima teigti, kad mokyklų bibliotekos mažai skiria dėmesio informacinių gebėjimų planavimui. Klaipėdos „Vyturio“ vidurinėje mokykloje informacinių gebėjimų ugdymas planuojamas tik žodžiu, t. y. mokytojui susitarus su mokyklos bibliotekininku, kad šis pravestų moksleiviams informacinių gebėjimų pamokėlę. Šioje mokykloje didelio dėmesio informaciniams gebėjimams tikrai nėra skiriama. Kiekvienų mokslų metų pradžioje pirmokai yra supažindinami su biblioteka, o toliau moksleiviai biblioteka naudojami savarankiškai. Tiesa, pradinukai dar supažindinami su informacijos paieška ir jos atrinkimu internete. Tai daroma per technologijų pamokėles, kurios tikrai nėra informacinių gebėjimų ugdymo pamokėlės. Jos tarsi įvadas į informacinius gebėjimus, bet daugiau niekas neplanuojama.

Kitas pavyzdys, Klaipėdos „Ąžuolyno“ gimnazija, kurioje informacinių gebėjimų ugdymui skiriamas didesnis dėmesys. Šioje mokykloje jau trečius mokslo metus yra vykdomas informacinių gebėjimų būrelis, kurį moksleiviai lanko savanoriškai. Bibliotekininkė informacinių gebėjimų būrelio temas (žr. 1 priedą) atrenka atsižvelgdama į moksleivių pageidavimus. Kiekvienais mokslo metais yra sudaromos naujos būrelio darbo temos.

2. 2. Informacinių gebėjimų organizavimo būdai

Pasaulyje pripažįstama, kad moksleivių informaciniai gebėjimai turi būti ugdomi visos mokymo programos metu, ir, kad šį darbą mokytojai turėtų atlikti kartu su bibliotekininkais. Deja, mokyklose į bibliotekas dar nežiūrima kaip į lygiavertes integralaus ugdymo proceso dalyves.

Planingai organizuojant mokymus, gerėja įvairių vartotojų grupių informaciniai gebėjimai, savarankiškumas naudojantis biblioteka.

Informacinių gebėjimų organizavimo etape susipažįstama su pagrindiniais mokymo ir mokymosi principais, technologijomis bei modeliais, parengiamas detalus informacinių gebėjimų kursų planas.

Informacinių gebėjimų mokymas organizuojamas grupinių ar individualių pamokų, būrelių, žaidimų, projektų formomis, taip pat už mokyklos bibliotekos ribų. Informacinius gebėjimus būtų

⁴⁰ *BIBLIOTEKOS šiandienos moksle ir švietime* [interaktyvus]. Vilnius, [n. a.]. [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infovi.vu.lt/ivs/biblioteka/temos/bibliotekos.htm>>.

galima mokyti ir kaip atskirą discipliną arba integruotą į dalyko programą⁴¹. Tėvai ir kiti šeimos nariai skatinami padėti mokiniams atlikti namų darbus ir kartu su vaikais puoselėti informacinių gebėjimų, kritinio mąstymo, pilietiškumo principus.

Informacinių gebėjimų mokymo metu mokiniai mokomi veiksmingai ieškoti ir rasti, kritiškai vertinti ir atsakingai naudoti spaudoje, radijo ir televizijos laidose, kino filmuose, internete ir kitokiais būdais pateikiamą informaciją, reklamą, pramogas. Moksleiviai mokosi suprasti internetą kaip priemonę, kurios patikimumą nustato pats vartotojas.

Skiriant moksleiviams užduotį informaciją rinktis bibliotekoje, mokytojui su jais reikia išsiaiškinti temą ir užduotį, priminti reikšminius žodžius, galimus informacijos šaltinius. Moksleivis tuomet eis į biblioteką žinodamas, kokios informacijos nori ir ką su ja darys. Be to, informacijos šaltinis yra ne tik biblioteka. Aplink mus yra ir žmonės, mūsų artimieji, gyva jų atmintis ir patirtis, yra muziejai ir pan.⁴²

Mokyklų bibliotekų organizuoja ir interaktyvų informacinių gebėjimų mokymą jungiamą su įvairiomis užduotimis – galvosūkiams, viktorinoms, trumpais testais. Rezultato vertinimas pateikiamas iškart, vos pabaigus užduotį. Prie kitos (geriausiai – aukštesnės pakopos) užduoties pereinama tik išsprendus ankstesniąją⁴³.

Informacinių gebėjimų mokymą būtų galima įtraukti į mokymo turinį panaudojant interneto šaltinius. Tai įvairiapusės naudos teikiantis efektyvus būdas. Jis labai praplėstų ugdymo turinį, suteiktų moksleiviams galimybę geriau pažinti interneto šaltinius ir padėtų jiems tobulinti savo informacinius gebėjimus. Informaciniai gebėjimai – gebėjimas atrasti, įvertinti ir naudoti informaciją – yra esminis reikalavimas XXI amžiuje. Informaciniai gebėjimai nėra ugdymo turinio vieno dalyko rezultatas, greičiau tai įgūdžių mokytis daugelio dalykų sancaupa, kurią galima pavadinti informaciniais gebėjimais⁴⁴.

Darbo autorės nuomone, pirmųjų klasių moksleiviai privalėtų lankyti informacinių gebėjimų užsiėmimus. Šie užsiėmimai – įvadas į informacijos paiešką. Įprasta, kad jie vyksta mokyklos bibliotekos patalpose, užsiėmimams vadovaujant bibliotekininkui.

⁴¹ *INFORMACINIS raštingumas mokykloje 9-11 kl.* [interaktyvus]. Vilnius, 2007. [žiūrėta 2008 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pprc.lt/irm/projektas.asp>>.

⁴² AUGUSTAITIENĖ, A. Biblioteka šių dienų mokykloje. *Tarp knygų*, 2005, vasaris, p. 9.

⁴³ GLOSIENĖ, A.; MOZŪRAITĖ, V.; RUDŽIONIENĖ J. *Informacinio raštingumo lygio matavimo ir tikrinimo metodikos sukūrimas* [interaktyvus]. Vilnius – Šiauliai, 2005. [žiūrėta 2008 m. spalio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.biblionova.com/UserFiles/File/Metodika_Siauliai_Akademines%20bibliotekos%20galutine.doc>.

⁴⁴ *KAS yra informacinis raštingumas?: informacinio raštingumo mokymai* [interaktyvus]. [Šiauliai], 2005. [žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblionova.com/UserFiles/File/Information%20Literacy-1%201.ppt>>.

Aukštesniųjų klasių moksleiviams turėtų vykti pateikiami atskiri išplėstiniai informacinių gebėjimų užsiėmimai, kurie glaudžiai susiję su įvairių pamokų literatūros turiniu. Tokio pobūdžio užsiėmimus veda taip pat mokyklos bibliotekos bibliotekininkas, kuris glaudžiai bendradarbiauja su moksleiviais. Bibliotekininkai tampa jų vykdomų tyrimų ekspertais, konsultantais. Tada paprastai dirbama individualiai.

Ugdant informacinius gebėjimus bendrojo lavinimo mokykloje arba jos bibliotekoje to negalima ugdyti organizuojant tik teorinius mokymus, atsietai nuo konkrečių poreikių ir konkrečių užduočių.

Organizuodama moksleivių informacinių gebėjimų ugdymą, mokyklos biblioteka turėtų dirbti šiomis kryptimis:

- informacinius gebėjimus integruoti į mokymo programas;
- suteikti galimybių mokytis iš įvairių informacijos šaltinių;
- plėtoti mokymosi patirtį, kuri suderina ir tobulina įvairius mokymosi stilius, įgytas žinias, kultūrinę ir socialinę įvairovę;
- sudaryti visas galimybes savarankiškai mokytis ir ugdyti kritinį mąstymą;
- ugdyti įgūdžius visapusiškai integruoti informacinius gebėjimus į pamoką⁴⁵.

Autorės aplankytoje Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazijos bibliotekoje organizuojamas informacinių gebėjimų būrelis. Šį būrelį savanoriškai pasirenka ir lanko apie 20-30 gimnazijos I-IV (t.y. 9-12) klasių moksleivių. Informacinių gebėjimų būrelis vyksta visus mokslo metus, t. y. 70 val., 2 val. per savaitę. Bibliotekininkė kiekvienais mokslo metais sudaro vis naują būrelio darbo turinį (žr. 1 priedą), atsižvelgdama į tai, kas moksleivius domina ir kas jiems bus reikalinga tolimesniame mokymosi procese. Būrelyje vyksta ne tik teoriniai užsiėmimai, bet duodamos ir praktinės užduotys.

Kitoje aplankytoje, Klaipėdos „Vyturio“ vidurinės mokyklos, bibliotekoje toks didelis dėmesys informaciniams gebėjimams nėra kreipiamas. Čia nėra organizuojami jokie informacinių gebėjimų būreliai, užsiėmimai, ekskursijos ir pan. Mokytojui paprašius, bibliotekininkas porą kartų per metus, moksleiviams praveda informacinių gebėjimų užsiėmimus tiesiog klasės valandėlių metu. Pradinukams pravedama pamokėlė, kurios metu supažindinama su biblioteka: jos fondu, kaip susirasti norimą literatūrą, bibliotekos naudojimosi taisyklėmis ir t.t. Dar pradinukams visus ketverius mokymosi metus (iki 5 klasės) vedamos technologijų pamokėlės, kurių metu mokoma naudotis kompiuteriais, susirasti informaciją internete ir ją atrinkti. Vyresnių klasių moksleiviai biblioteka naudojasi savarankiškai, tačiau prireikus pagalbos jiems mielai padeda

⁴⁵ GLOSIENĖ, A.; MOZŪRAITĖ, V.; RUDŽIONIENĖ J. *Informacinio raštingumo lygio matavimo ir tikrinimo metodikos sukūrimas* [interaktyvus]. Vilnius – Šiauliai, 2005. [žiūrėta 2008 m. spalio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.biblionova.com/UserFiles/File/Metodika_Siauliai_Akademines%20bibliotekos%20galutine.doc>.

bibliotekininkė. Jei moksleiviai paprašo, ji taip pat parodo kaip susirasti informaciją internete. Tačiau viską moksleiviai turi patys prašyti bibliotekininkės, o būtų daug paprasčiau, jei veiktų informacinių gebėjimų būrelis.

2. 3. Vadovavimas informacinių gebėjimų raštingumui

Mokyklos bibliotekininkas yra profesinę kvalifikaciją turintis darbuotojas, atsakingas už mokyklos bibliotekos darbo planavimą ir vadybą. Jis dirba kartu su kitais kolegomis, su visa mokyklos bendruomene ir bendradarbiauja su kitomis bibliotekomis. Būtent nuo bibliotekininko kompetencijos priklauso kaip bus vadovaujama informaciniams gebėjimams.

Tačiau mokyklų bibliotekininkai labiau rūpinasi knygų trūkumu fonde nei kompiuteriu, kuris dėl lėšų trūkumo neprijungtas prie interneto ir naudojamas tik kaip rašomoji mašinėlė⁴⁶. Dėl šios priežasties mažai dėmesio kreipiamas ir į informacinių gebėjimų ugdymą mokyklos bibliotekoje.

Ir visgi plečiantis kompiuterių tinklams, mokyklos bibliotekininkui būtina kompetencija ir sugebėjimas planuoti bei mokyti įvairiausių informacinių gebėjimų mokytojus ir svarbiausia moksleivius. Tam reikalingas nuolatinis kvalifikacijos kėlimas ir profesinis ugdymas⁴⁷.

Norint gerai vadovauti informaciniams gebėjimams, bibliotekininkas su pedagogu turėtų iš anksto aptarti kai kurių pamokų planus, siedami informacinių gebėjimų ugdymą su dalykinėmis užduotimis. Bibliotekininkas privalėtų žinoti moksleivių projektų užduotis ir vadovauti jų darbui, padėdamas rasti ir įvertinti šaltinius. Gana dažnai būna taip, jog mokyklos bibliotekininkas greit paduoda moksleiviui jo ieškomą knygą, kad nesukeltų netvarkos. Tačiau tas moksleivis paskui visiškai sutrinka patekęs į viešąją ar akademinę biblioteką, kur informacijos tenka ieškoti pačiam, o šaltinių yra gerokai daugiau nei mokyklos bibliotekoje.

Kai kurie bibliotekininkai vadovaudami informaciniams gebėjimams, moksleivius suskirsto į tris grupes pagal jų turimus informacinių gebėjimų įgūdžius:

- pradedantieji (nesuvokiantys paieškos turinio, nerandantys informacijos, nuolat reikalaujantys pagalbos);
- vidutiniškai (patys pradedantys ieškoti, bet nerandantys informacijos, dažnai prašantys pagalbos);
- patyrę (nepriklausomi, žino, kur nueiti ir ką ten gauti, prašo patarimų tobulinimuisi).

Ugdant informacinius gebėjimus mokyklos bibliotekoje pastebėta, kad bibliotekininkų ir mokytojų bendradarbiavimo būtinybė yra akivaizdi. Bibliotekininkai, pradedantys ugdyti

⁴⁶ MOZŪRAITĖ, V. Informacinių gebėjimų ugdymas mokyklos bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2001, gegužė, p. 9-11.

⁴⁷ PETUCHOVAITĖ, R. Mokykloje dirbančio bibliotekininko kompetencija ir problemos. *Tarp knygų*, 2006, rugsėjis, p. 8.

moksleivių informacinius gebėjimus mokyklos bibliotekoje, turi pirmiausiai gerai supažindinti mokytojus su mokyklos bibliotekos informacijos šaltiniais. Mokytojas imtis bendradarbiavimo su mokyklos bibliotekininkais informacinių gebėjimų ugdymo požiūriu turėtų vos tik pradėjęs eiti savo pareigas. Tai padėtų geriau suvokti mokymo programų tikslus, uždavinius ir jų vertinimo priemones⁴⁸.

Mokytojai ir mokyklų bibliotekininkai privalo kartu kurti mokymo uždavinius ir planuoti pamokas tam, kad mokiniai galėtų efektyviai, integruotu būdu mokytis informacinių gebėjimų ištikus mokslo metus. Tai įmanoma tik tada, kai mokytojas su bibliotekininku bendradarbiauja⁴⁹. Tačiau šių dienų mokyklose to nėra.

Lyginant stebėtą informacinių gebėjimų ugdymo bei valdymo veiklą dviejose mokyklų bibliotekose, galima teigti, jog informaciniams gebėjimams visgi turi vadovauti mokyklos bibliotekininkas. Tiek Klaipėdos „Vyturio“ vidurinėje mokykloje, tiek „Ažuolyno“ gimnazijoje šiam procesui būtent ir vadovauja mokyklos bibliotekos darbuotojai, tačiau jų bendradarbiavimas su mokytojais yra skirtingas. „Vyturio“ vidurinėje mokykloje nuolat bendradarbiaujama su pedagogais ir moksleiviais, o „Ažuolyno“ gimnazijos bibliotekos bibliotekininkas, dirba savarankiškai, su mokytojais beveik nebendradarbiauja.

Taigi, informacinių gebėjimų ugdymui turi vadovauti bibliotekininkas, nes jis turi tam tinkamiausias žinias, įgūdžius ir savybes, bet jis turėtų visgi bendradarbiauti ir su mokytojais. Mokyklos bibliotekininkų vienas iš tikslų ir turėtų būti: išugdyti moksleivių informacinius gebėjimus. Šio tikslo jis turėtų siekti pasitelkiant į pagalbą mokytojus, glaudžiai bendradarbiaujant su jais.

2. 4. Informacinių gebėjimų rezultatų kontrolė

Ugdydami informacinius gebėjimus ir siekdami nustatyti, ar mokiniai gerai suprato pateiktą medžiagą, mokytojai ir mokyklų bibliotekininkai išdalija mokiniams trumpus, nesudėtingus, medžiagą apibendrinančius testus. Gavęs testą, mokinys privalo aiškiai suvokti jo tikslą ir tai, kokių rezultatų iš jo tikisi mokytojas. Be to, testas turi būti glaudžiai susijęs su ta medžiaga, kurią tuo metu mokinys nagrinėja. Jei mokinys nesupras testo prasmės ar kokie kriterijai jam gali padėti sėkmingai įvykdyti užduotį, jis nebus suinteresuotas tos užduoties baigti. Anot Kyriacou, turi egzistuoti mokinio ir testo „grįžtamasis ryšys“ ir tas ryšys privalo būti „pakankamai greitas, aiškus ir konstruktyvus, nes tik taip

⁴⁸ HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998, p. 42.

⁴⁹ HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998, p. 42.

galima paskatinti ir išlaikyti mokinių susidomėjimą bei pasitikėjimą savimi, taip pat palengvinti tolesnį darbą⁵⁰.

Mokiniam turėtų būti pateikiami individualūs testai. Jie turi aiškiai suvokti užduočių tikslus bei, kur įmanoma, patys dalyvauti tų tikslų kūrimo procese.

Ugdant informacinius gebėjimus, testai gali skirtis priklausomai nuo to, kurie informaciniai gebėjimai tuo metu vertinami labiau. Šiuo atveju gali būti gana sudėtinga įvertinti mokinių žinias, nes mokytojai ir mokyklų bibliotekininkai informacinius gebėjimus dažnai ugdo ne kaip atskirą dalyką, o kaip mokiniams reikalingų gebėjimų, kurie jiems praverčia tam tikrai užduočiai atlikti, dalį. Todėl paprastai testai turėtų būti sudaromi neperžengiant tam tikro dalyko ribų. Pavyzdžiui, jei norima įvertinti, ar mokinys suprato būtinybę planuoti istorijos užduotis, šios srities žinių ir gebėjimų vertinimas turi būti susijęs su tuo darbu, kuris atliekamas kartu su istorijos mokytoju. Antra vertus, mokiniai gali nepripažinti testų būtinybės arba laikyti juos abstrakčia ir nekonkrečia užduotimi, nesusijusia su kita mokykline veikla⁵¹.

Tai jau ketvirtasis etapas – mokymosi ir kursų apžvalga. Kiekvienas dalyvis įvertina įgytą patirtį.

Nuolatinis praktinis naudojimas viena ar dviem bibliotekomis leidžia tobulinti bibliotekinį raštingumą, bet negarantuoja, kad tinkamai bus išugdyti informaciniai gebėjimai. Moksleivis gali gerai orientuotis tų bibliotekų fonduose, jų informacijos paieškos sistemose, tačiau valdyti informacijos, ją tinkamai atsirinkti ir vertinti neišmoksta.

Mokydamiesi įvaldyti informacinius gebėjimus, moksleiviai kuria savo žinias, kurias pateikia kaip projekto rezultatą. Čia moksleivio kritinis mąstymas nukreipiamas dviem kryptimis: vertinant save, kaip projekto rengėją, ir vertinat savo atliktą darbą. Moksleivio sukurtame produkte turi išryškėti jo kūrėjo nuostatos ir veiklos procesas:

- atskleista problema;
- parodyta informacijos šaltinių įvairovė;
- pagrįsta nuomonė tuo klausimu;
- parodytas bendras pasirengimas;
- prasmingai panaudotos pagalbinės priemonės, tarp jų ir technologijos;
- informacija tinkamai organizuota;
- tinkamai pateiktas rezultatas⁵².

⁵⁰ HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998, p. 60.

⁵¹ HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998, p. 61.

⁵² MOZŪRAITĖ, V. Šiuolaikinė mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, nr. 15, p. 109.

Informacinių gebėjimų ugdymo kontrolė apibūdina rezultatus, kurie gali iliustruoti moksleivio informacinių gebėjimų pažangą. Moksleiviai, mokytojai ir bibliotekininkai turėtų dirbti kartu tobulindami informacinių gebėjimų ugdymo pasiekimus ir pažangą, atsižvelgdami į poreikius. Informaciniai gebėjimai apima žinių apie informacijos raišką, mokymosi veiklas įgijimą.

Ugdant informacinius gebėjimus, svarbiausiai nustatyti ribą, iki kurios bus atliekamas mokymo efektyvumo vertinimas. Dažnai manoma, kad vertinimo veikla reikalauja iš mokytojų ir mokyklų bibliotekininkų beveik tobulų tiriamųjų įgūdžių, be to, vertinimas yra daug laiko atimantis procesas. Informacinių gebėjimų ugdymą traktuodami kaip sudėtinę mokymo programos dalį, mokytojai ir mokyklų bibliotekininkai turėtų įvertinti, ar sėkmingas buvo mokymas ir ar reikalingi kokie nors papildymai ar patobulinimai. Norint, kad tinkamai atliekant nesudėtingus anketinio pobūdžio tyrimus ir šitaip tiriant mokinių nuomonę apie įvairius mokymosi aspektus, galima efektyviai ugdyti informacinius gebėjimus mokyklos bibliotekoje ir imtis atitinkamų veiksmų problemoms spręsti. Pagrindinė problema, su kuria susiduria vertinimą atliekantys mokytojai ir mokyklų bibliotekininkai – tai darbo krūvis ir laikas, per kurį šį darbą reikia atlikti. Tačiau jeigu vertinimas atliekamas sėkmingai, tai teikia didžiulę naudą tiek mokytojams, tiek mokiniams, tiek mokyklų bibliotekininkams⁵³.

Vertinant pasiektus rezultatus bibliotekininkai pabrėžia, kad bet kuri mokyklos informacinių gebėjimų ugdymo programa privalo būti įtraukta į bendrąją mokymo programą, nes tik tokiu atveju galima tikėtis sėkmės. Be to, ši programa turi būti visos mokyklos ugdymo politikos dalis, susiejant ją su biblioteka bei su sąlygų pasitelkti informacijos šaltinius bibliotekoje ar per pamokas sudarymu. Bendravimas su mokytojais, ypač paskirstant tyrimų medžiagą, leidžia daug lanksčiau ir atviriau pritaikyti informacinius gebėjimus mokykloje. Taip pat nemažą reikšmę turi bibliotekininko išmanymas apie mokomuosius mokiniams taikomus projektus, nes patys nebūdami tikri ar gerai neišmanydami švietimo problemų, negali tikėtis, kad mokytojai taip pat susidomės bibliotekininko darbu. Labai svarbu paruošti mokytojus jau pačioje informacinių gebėjimų lavinimo pradžioje, kad jie galėtų žengti koja kojon su besivystančiu procesu ir greičiau įsitraukti į mokyklos informacinių gebėjimų plėtrą. Kalbant apie informacinių gebėjimų ugdymo politikos ir programų skatinimą, mokyklos vadovai, pagrindinių mokomųjų dalykų mokytojai ir mokyklos bibliotekininkas turi dirbti išvien. Juk tik šitaip galima patikrinti informacijos žinias visos mokymo programos požiūriu. Ateityje mokykloje turėtų būti organizuojama daugiau mokomųjų renginių, skirtų tiek mokytojams, tiek bibliotekininkams, kurie suteiktų daugiau galimybių dirbti su pradinių ir vidurinių klasių mokytojais.

Darbo autorei apklausus Klaipėdos „Ąžuolyno“ gimnazijos moksleivius, kurie 2006/2007 mokslo metais lankė savo mokyklos bibliotekoje informacinių gebėjimų būrelį, paaiškėjo, kad jie jau

⁵³ HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998, p. 43.

lengviau įsimena informaciją, valdo didesnę informacijos srautą, dirba noriai, gali laisvai keistis informacija tarpusavyje, konsultuotis tiek su bendraamžiais, tiek su mokytojais ir kitais konsultantais, patinka dirbti naujų technologijų pagalba, grupėje daug lengviau priima sprendimus, atsiranda teigiama nuostata į mokymąsi. Rengiant projektus geresni darbo rezultatai, gerėja pažangumas, intensyvėja mokymasis, ugdoma tolerancija, draugiškumas, pagarba, dažniau lankomasi bibliotekoje. Šie moksleiviai jau yra informaciniai raštingi, nors dar trūksta metodikos žinių, literatūros ir patirties taikant šį ugdymo metodą, todėl jo tobulėjimui ribų nėra.

Apklausus „Vyturio“ vidurinės mokyklos moksleivius paaiškėjo, kad jiems visiškai nesuprantama informacinių gebėjimų sąvoka. Darbo autorei paklausus, ar moka susirasti informaciją internete ir ją atrinkti, daugelis atsakė, jog šiek tiek moka. Dažniausiai kiekvienas moksleivis tai daro savarankiškai, nes paprašius bibliotekininkės pagalbos, ji ne visada padeda, nes būna užsiėmusi.

Apibendrinant galima teigti, kad tradicinės mokyklos bibliotekos funkcijos išties keičiasi. Šiuolaikinė mokyklos biblioteka teikia moksleiviams informacines paslaugas, ugdo jų savarankišką informacijos ieškojimą. Informaciniai gebėjimai išties reikalingas moksleiviams, kadangi dauguma tradicinių mokymo metodų yra tinkami mokymo ir mokymosi įrankiai, naudojant informacines technologijas informacinių gebėjimų ugdymo procese. Mokymo metodai sėkmingai perteikia informaciją, skatina kūrybiškumą, formuoja praktinius gebėjimus.

Šiandien taip pat daugybė informacijos pateikiama elektroniniu pavidalu ir internete. Todėl moksleiviams yra būtinos informacinių gebėjimų žinios. Informacijos paieškos internete plėtoja informacinius mokinio įgūdžius: gebėjimą savarankiškai susirasti, įvertinti ir naudotis informacijos šaltiniais; kompiuterinį raštingumą; gebėjimą naudotis naujosiomis technologijomis. Informacijos ieškoma naudojant informacines paieškos sistemas, informacinėse svetainėse, enciklopedijose, žodynuose, mokomosiose kompaktinėse plokštelėse. Informacinės technologijos suteikia mokiniams daug naujų galimybių, nes jie gali gauti daug ir įvairios informacijos pačiomis įvairiausiomis formomis – nuo tekstinės iki vaizdinės informacijos.

Mokyklų informacinių centrų ateities perspektyvos priklauso nuo besivystančių informacijos paieškos, saugojimo ir atkūrimo technologijų, kintančių moksleivių bei pedagogų informacinių poreikių ir vis sudėtingėjančių mokymo programų.

3. INFORMACINIŲ GEBĖJIMŲ VALDYMAS MOKYKLOS BIBLIOTEKOJE TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Tyrimui, kaip mokyklų bibliotekose vykdomas informacinių gebėjimų valdymas, pasirinktas anketinės apklausos metodas, nes anketinė apklausa geriausiai padeda nustatyti informacinių gebėjimų valdymą mokyklų bibliotekose.

Tyrimo *objektas* – Lietuvos mokyklų bibliotekų bibliotekininkai.

Tyrimo *tikslas* – nustatyti, kaip mokyklų bibliotekose vykdomas informacinių gebėjimų valdymas.

Tyrimo *uždaviniai*:

1. Sudaryti ir išplatinti mokyklų bibliotekų bibliotekininkams tyrimo anketą.
2. Apskaičiuoti, kiek tyrimo metu apklausti respondentų.
3. Išsiaiškinti, kokia yra bibliotekininkų nuomonė apie informacinius gebėjimus.

Tyrimo *imtis* – tyrime dalyvavo Lietuvos pagrindinių, vidurinių ir gimnazijų mokyklų bibliotekininkai. Reikiamas gaunamų anketų skaičius buvo nustatytas, remiantis formule:

$$n = \frac{N}{0,0025 \times N + 1} = ?$$

kurioje: n – imtis (atrankinė visuma), N – generalinė visuma⁵⁴.

$$n = \frac{381}{0,0025 \times 381 + 1} = 195$$

Apskaičiavus nustatyta, jog išplatinus 381 anketą, atsakymų būtina gauti 195 anketas, t. y. pusė (51,2 %) išsiųstų anketų.

3.2. Tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliekamas 2008 metų spalio-lapkričio mėnesiais Lietuvos mokyklų bibliotekose. Tai pakartotinas tyrimas; pirmasis buvo atliktas 2008 metų balandžio-gegužės mėnesiais

⁵⁴ *BIBLIOTEKA: teorijos ir praktikos pradmenys* / Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Vilnius, 2005, sąs. 3, p. 250.

Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio mokyklų bibliotekose. Darbo autorė tyrimą atliko pakartotinai, kadangi pavasarį buvo gauta mažai anketų, o respondentai nurodė, jog tuo metu neturėjo laiko dėl artėjančios mokslų metų pabaigos. Šiame darbe pateikiami abiejų tyrimų rezultatai kartu.

Tyrimo *etapai* – visas tiriamasis darbas vyko tokiais etapais:

1 etapas. Mokslinės literatūros analizė. Pradiniame etape iš įvairių šaltinių, tyrėja, susirinkęs visą reikalingą mokslinę literatūrą, ją atidžiai išanalizavo. Ši literatūra tapo teorinės darbo dalies pagrindu.

2 etapas. Anketos sudarymas. Remiantis K. Kardelio knyga „Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai“ (2005) ir V. Cicėnienės leidiniu „Moksliniai tyrimai bibliotekose: metodologija, metodika, rezultatų sklaida“ (2006), tyrėja sudarė anketą iš 13 klausimų: 10 bendrųjų ir 3 respondento identifikacinių (žr. 2 priedą). Jais siekiama išsiaiškinti, kaip mokyklos bibliotekoje vykdomas informacinių gebėjimų valdymo procesas.

3 etapas. Tiriamųjų pasirinkimas. Norint kokybiškai atlikti tyrimą buvo stengiamasi apklausti kuo daugiau Lietuvos miestų ir miestelių mokyklų bibliotekų bibliotekininkų.

4 etapas. Anketų išdalijimas. Pirmiausia, iš svetainės www.tinklas.lt buvo sudarytas mokyklų sąrašas bei jų bibliotekų kontaktų sąrašas. Turint elektroninio pašto adresus, anketos buvo išsiuntinėtos mokyklų bibliotekų darbuotojams. Laiške trumpai ir aiškiai tiriamiesiems paaiškintas tyrimo tikslas, jo reikalingumas ir garantuojamas anonimiškumas. Taip pat nurodomas anketų užpildymui ir persiuntimui nustatytas terminas.

5 etapas. Anketų užpildymas. Mokyklų bibliotekų darbuotojai tyrime dalyvavo gana neaktyviai. Tačiau gautos anketos užpildytos aiškiai ir suprantamai, o gauta informacija buvo labai aktuali, nauja, įdomi ir ypač naudinga tiriamajam darbui. Anketoms užpildyti tiriamiesiems buvo duota laiko, atsižvelgiant į respondentų reikalavimus. Vieni iš jų anketas pildė savaitę, o kiti pasistengė užpildyti greičiau ir anketas atsiuntė po kelių valandų.

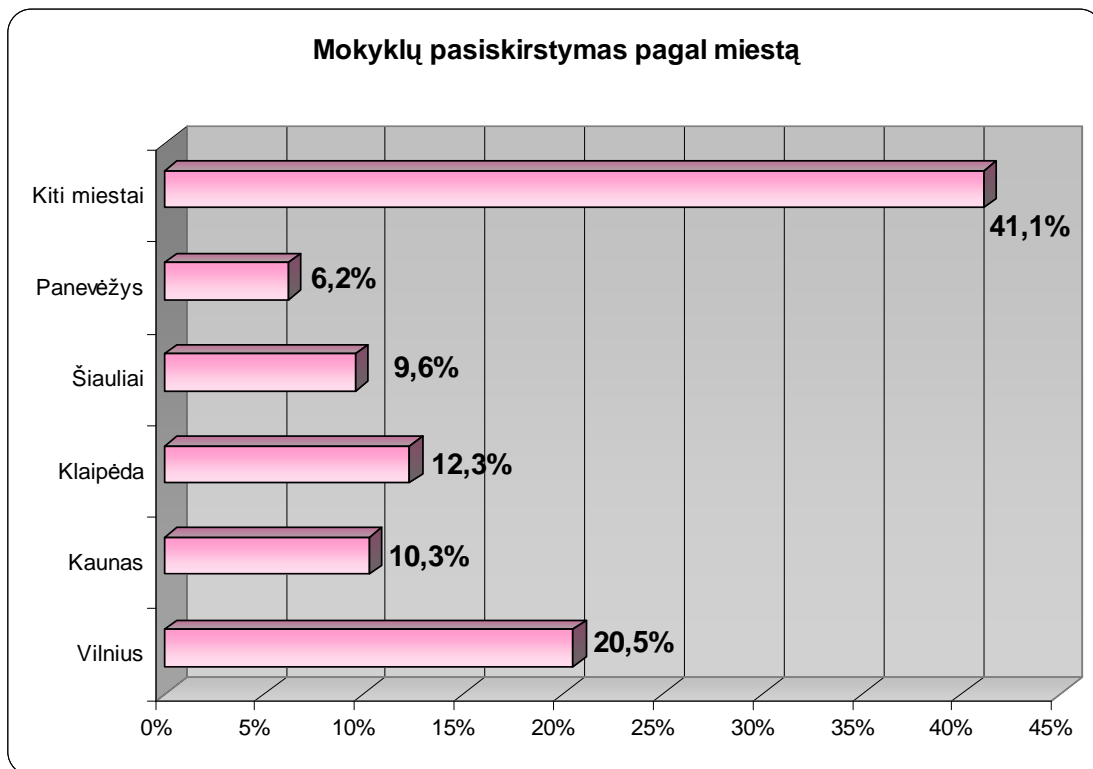
6 etapas. Anketų surinkimas. Iš viso buvo išplatinta 381 anketa. Tvarkingai užpildytos grąžintos 146 anketos. Žinoma, anketų gauta ir šįkart nepakankamai, tad galima padaryti išvadą, jog daugybės bibliotekininkų anketos net nepasiekė. Dažnai mokyklos elektroniniu adresu siunčiama informacija pasiekia tik sekretorę, kuri visai nepuola kviesti bibliotekininkę prie kompiuterio, kuris neretai tėra vienintelis mokykloje su internetu ir stovi direktoriaus kabinete.

7 etapas. Gautų duomenų apdorojimas ir jų analizė. Buvo analizuojama visa iš tiriamųjų užpildytų anketų surinkta informacija, o po to daromos išvados, kurios pateiktos lentelėse ir paveiksluose-diagramose. Gauta informacija pakankamai kokybiška, aktuali ir labai naudinga šiam darbui.

3.3. Tyrimo rezultatai

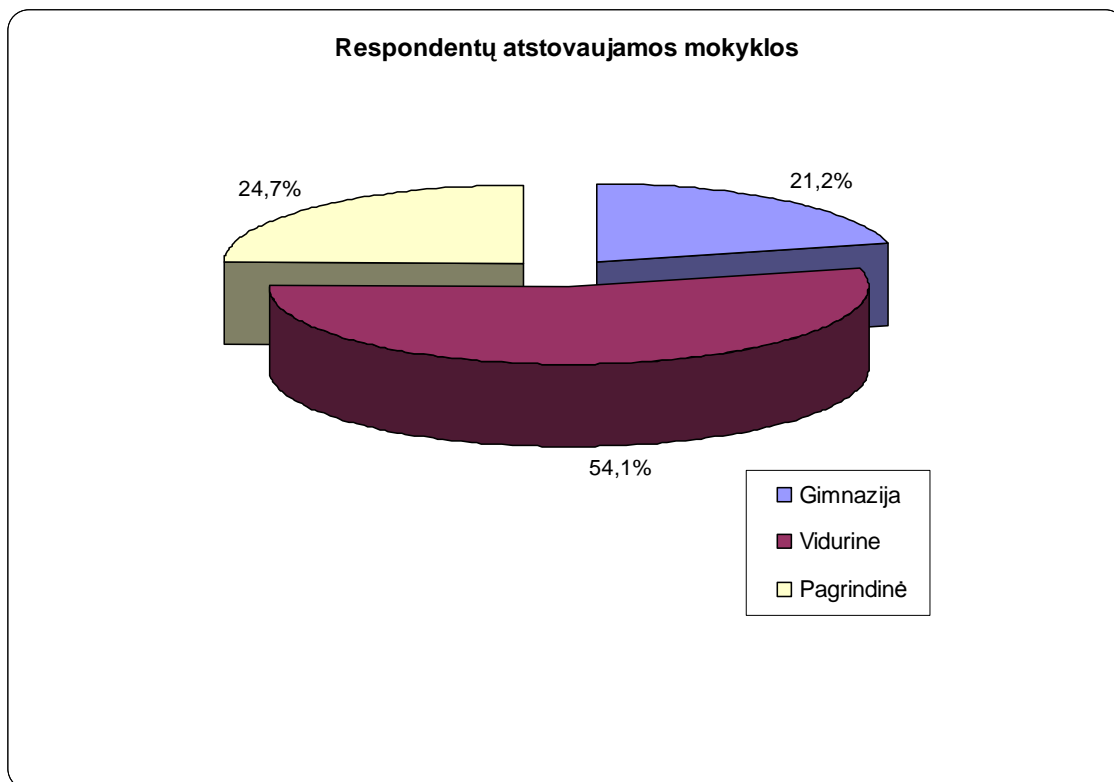
Atlikus tyrimą gauti duomenys buvo apibendrinti kartu su pirmuoju pavasarį atliktu tyrimu ir suvesti į lenteles. Po to, atlikus matematinius skaičiavimus, galutiniai rezultatai pavaizduoti paveiksluose-diagramose.

Paaikškėjo, kad 20,5 % respondentų yra iš Vilniaus miesto mokyklų bibliotekų, 12,3 % – Klaipėdos miesto, 10,3 % – Kauno miesto, 9,6 % – Šiaulių miesto ir 6,2 % – iš Panevėžio miesto bei 41,1 % – iš kitų Lietuvos miestų ir miestelių (3 pav.).

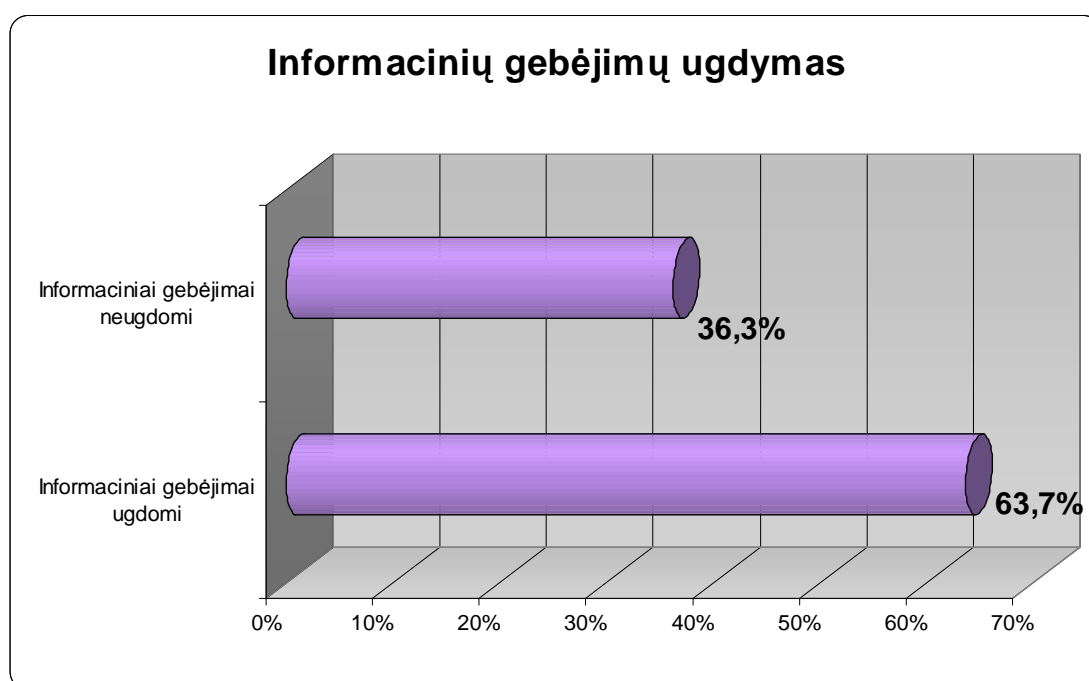
3 pav. Respondentai pagal miestą

Respondentų pasiskirstymas pagal mokyklų tipus rodo, kad didžiausią dalį – 54,1 % – sudaro respondentai, kurie dirba vidurinių mokyklų bibliotekose. Pagrindinių mokyklų bibliotekose dirbantys respondentai sudaro 24,7 % apklaustų respondentų, ir 21,2 % respondentų dirba gimnazijų bibliotekose (4 pav.).

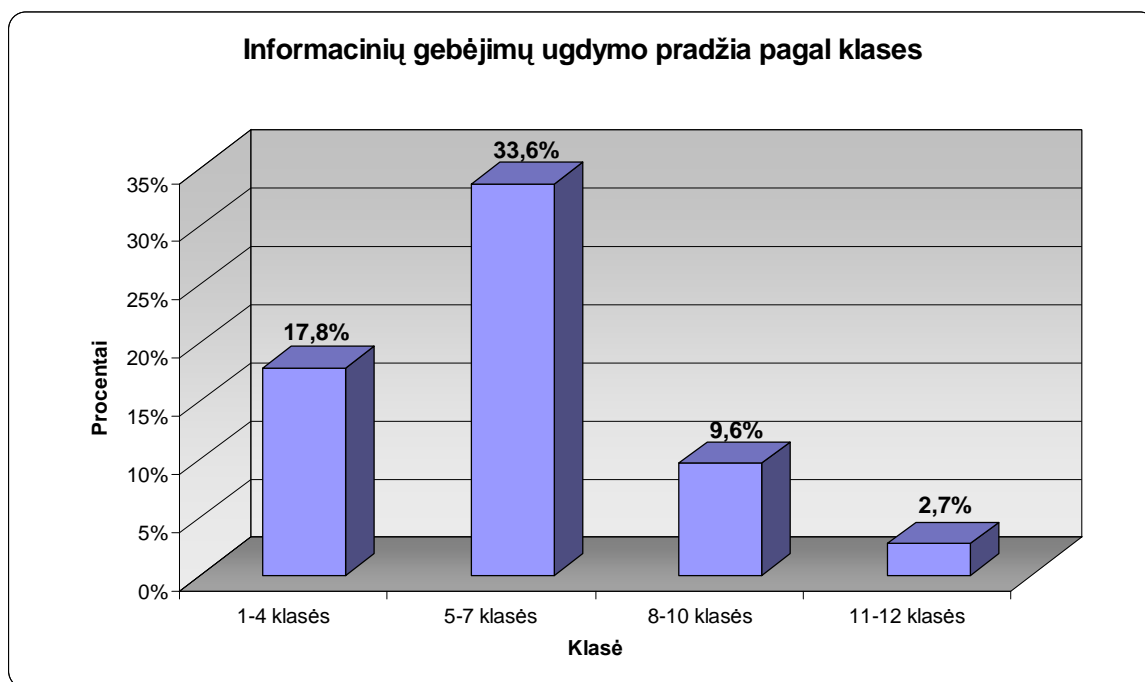
4 pav. Respondentų atstovaujamos mokyklos

Informacinių gebėjimų ugdymas. Tyrimo rezultatai rodo, kad 34,4 % apklaustų mokyklų bibliotekose informaciniai gebėjimai visiškai nėra ugdomi, o 63,7 % – informaciniai gebėjimai yra ugdomi (5 pav.). Tyrimas parodė, kad visgi daugumoje mokyklų bibliotekų yra skiriamas dėmesys informacinių gebėjimų ugdymui.

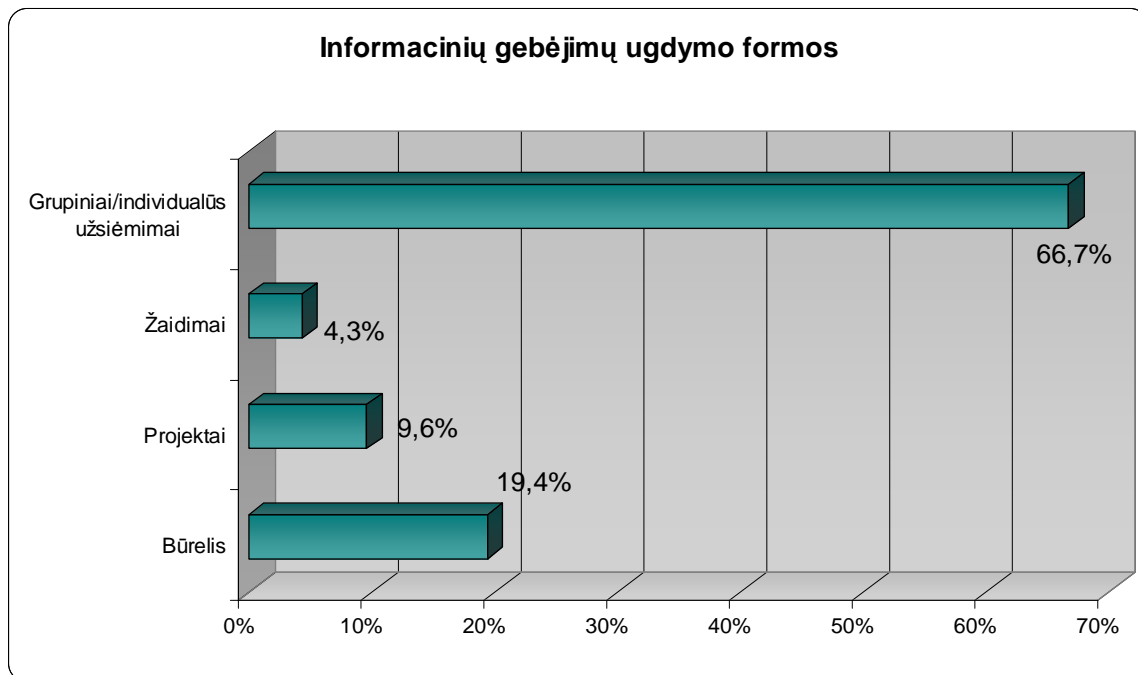
5 pav. Informacinių gebėjimų ugdymas

Informacinių gebėjimų ugdymo pradžia. Mokyklų bibliotekose, kuriuose yra ugdomi informaciniai gebėjimai, pradinėse klasėse tai pradeda daryti – 17,8 % respondentų, 5-7 klasėse pradedami ugdyti informaciniai gebėjimai 33,6 % mokyklų bibliotekų, o dar vėlesnėse klasėse, t.y. 8-10, informaciniai gebėjimai pradedami ugdyti 9,6 % mokyklų bibliotekų, ir 2,7 % respondentų nurodė, jog informacinius gebėjimus pradeda ugdyti 11-12 klasėse (6 pav.). Galima teigti, kad tik nedaugelyje mokyklų informaciniai gebėjimai yra pradedami ugdyti jau pradinėse klasėse kaip ir rekomenduojama. Tačiau reikia atsižvelgti ir į tai, kad gimnazijos pradinukų neturi, bet jose informaciniai gebėjimai vis tiek ugdomi nuo žemiausios turimos klasės.

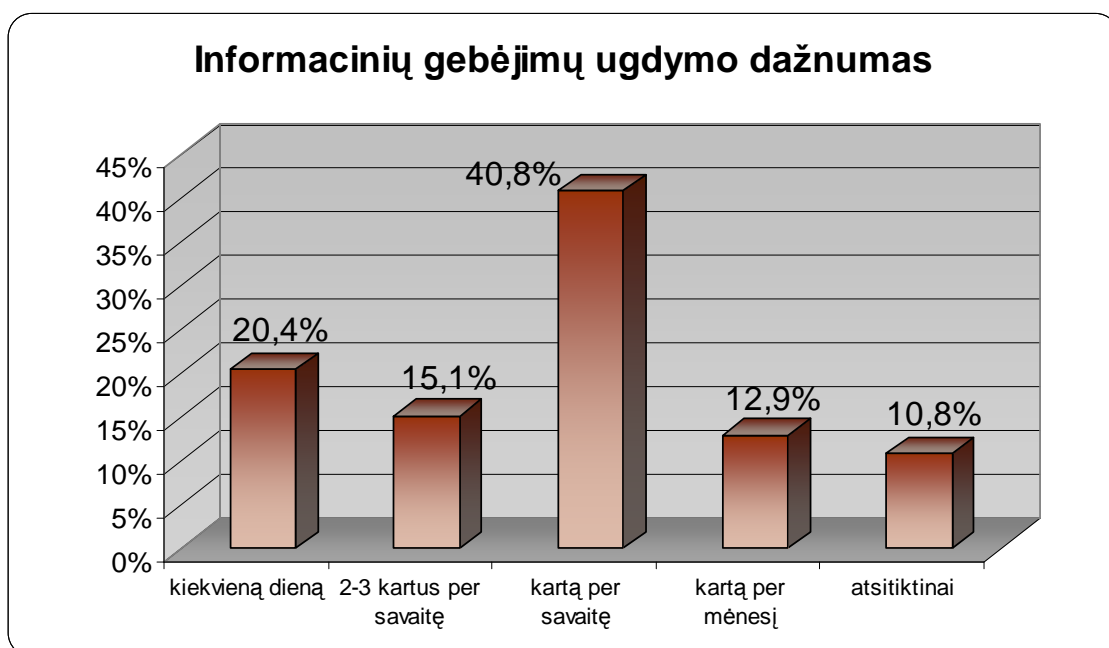
6 pav. Moksleivių informacinių gebėjimų ugdymo pradžia pagal klases

Informacinių gebėjimų organizavimas. Šiuolaikinėse mokyklose gana dažnas savarankiškas ir grupinis mokymasis, todėl informaciniai gebėjimai daugelyje mokyklų bibliotekų 66,7 % taip pat ugdomi grupinių ar individualių užsiėmimų forma. Tačiau populiarus yra ir informacinių gebėjimų ugdymas popamokinių būrelių metu, šią ugdymo formą taiko 19,4 % mokyklų bibliotekų darbuotojų. Tyrimas parodė, kad 9,6 % mokyklų bibliotekų informacinius gebėjimus ugdo projektiniu mokymu ir 4,3 % respondentų informacinius gebėjimus ugdo žaidimų būdu (7 pav.). Galima teigti, jog mokyklose į bibliotekas žiūrima kaip į lygiavertes ugdymo proceso dalyves.

7 pav. Informacinių gebėjimų ugdymo formos

Informacinių gebėjimų užsiėmimų dažnumas. Beveik pusė apklaustų respondentų, t.y. 40,8 % mokyklų bibliotekininkų, nurodė, jog informacinių gebėjimų užsiėmimai vyksta kartą per savaitę. Kiekvieną dieną informaciniai gebėjimai yra ugdomi 20,4 % mokyklų bibliotekų, o 15,2 % informacinių gebėjimų užsiėmimus organizuoja 2-3 kartus per savaitę. Kartą per mėnesį informaciniai gebėjimai ugdomi 12,9 % mokyklų bibliotekų, ir 10,8 % mokyklų bibliotekų darbuotojų nurodė, kad informaciniai gebėjimai yra ugdomi atsitiktinai, t.y. esant dideliame susidomėjimui ir poreikiui (8 pav.). Galima teigti, jog tai vyksta gana dažnai, ir tose mokyklų bibliotekose yra skiriamas pakankamai didelis dėmesys informacinių gebėjimų ugdymui bei valdymui.

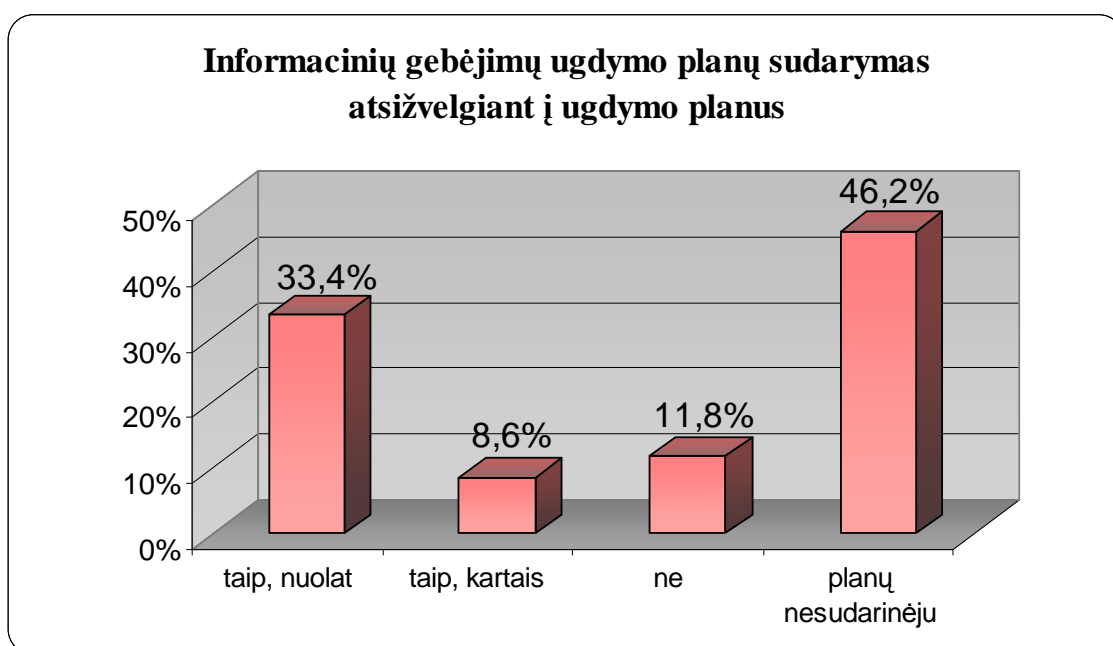
8 pav. Informacinių gebėjimų užsiėmimų dažnumas

Informacinių gebėjimų užsiėmimuose ugdomi įgūdžiai. Tyrimo rezultatai rodo, kad 76 respondentai informacinių gebėjimų užsiėmimų metu moko tinkamai pasirinkti knygą bibliotekoje, 64 – susirasti ir atsirinkti informaciją internete, 48 – naudotis abėcėliniu ir sisteminiu katalogais, nors šie katalogai jau retai yra naudojami, bei 41 – suformuluoti bibliografinę užklausa. 3 respondentai nurodė kitus ugdymus įgūdžius: kaip parašyti darbą, kaip įvertinti informaciją ir kaip sudaryti literatūros sąrašą (9 pav.). Galima teigti, kad populiariausi ugdomi įgūdžiai yra tinkamos knygos pasirinkimas bei informacijos ieškojimas internete. Mažai dėmesio yra skiriama bibliografinės užklauso formavimo įgūdžiams, kurie taip pat yra informacinių gebėjimų sudėtinė dalis.

Informacinių gebėjimų užsiėmimų metu ugdomi įgūdžiai	<i>Iš viso</i>	<i>Procentai</i>
kaip pasirinkti tinkamą knygą bibliotekoje	76	81,7 %
kaip naudotis abėcėliniu ir sisteminiu katalogais	48	51,6 %
kaip susirasti ir atsirinkti informaciją internete	64	68,8 %
kaip suformuluoti bibliografinę užklausa	41	44,1 %
kita	3	3,2 %

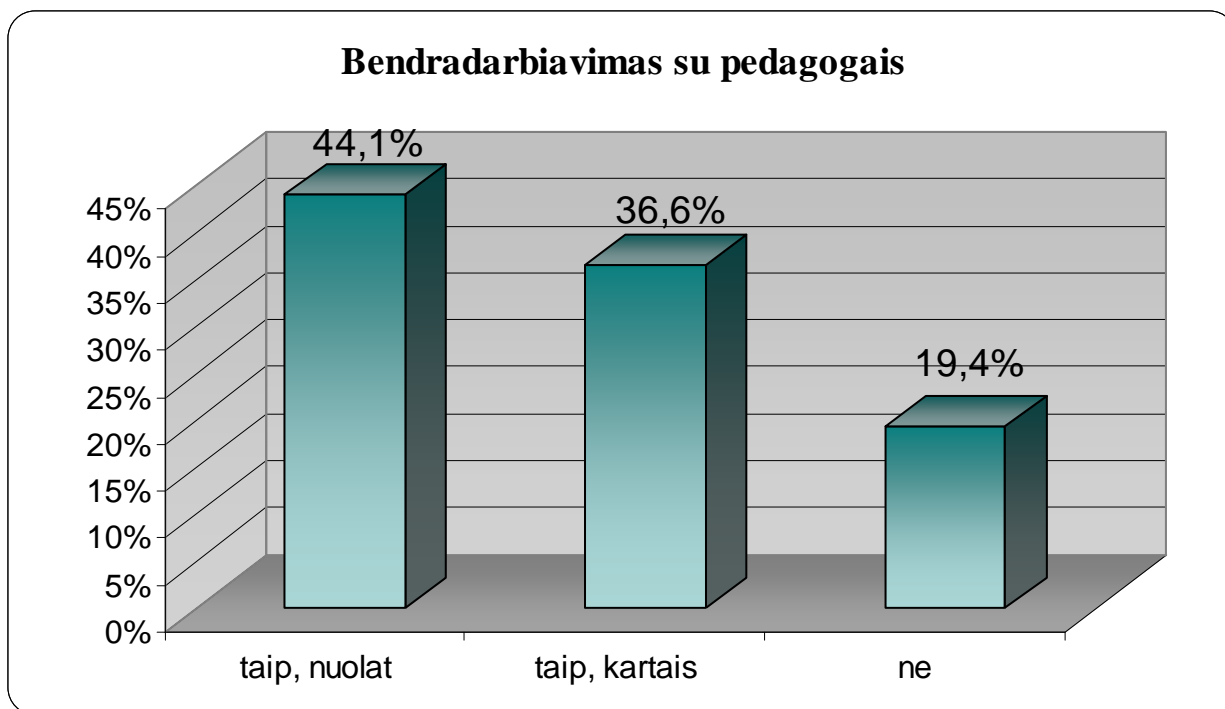
9 pav. Informacinių gebėjimų užsiėmimuose ugdomi įgūdžiai

Informacinių gebėjimų ugdymo plano derinimas su bendrojo ugdymo planais. Daugiausia respondentų – 46,2 % – informacinių gebėjimų planų nesudarinėja. 33,4 % respondentų planus sudarinėja ir nuolat atsižvelgia į bendruosius ugdymo planus, 11,8 % respondentų visiškai neatsižvelgia į bendrojo ugdymo planus ir 8,6 % respondentų, sudarinėdami informacinių gebėjimų ugdymo planus, kartais atsižvelgia ir į bendrojo ugdymo planus (10 pav.). Tyrimas parodė, kad informaciniai gebėjimai nėra ugdomi lygiagrečiai su bendrojo lavinimo įgūdžiais kaip rekomenduojama literatūroje.

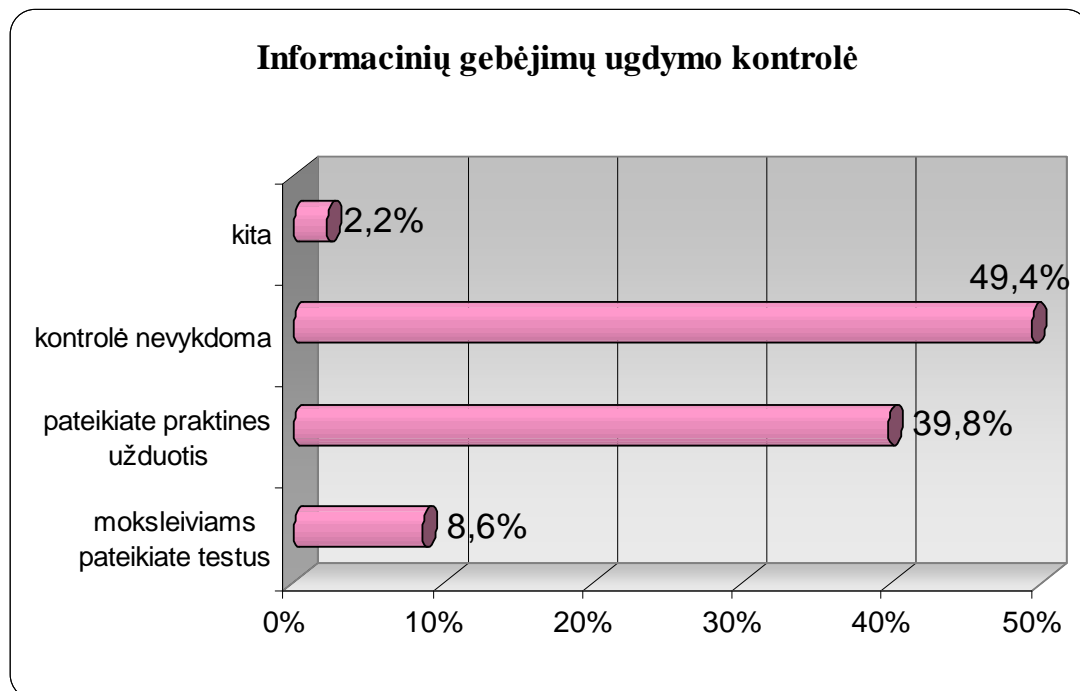
10 pav. Atsižvelgimas į bendruosius ugdymo planus

Bendradarbiavimas su pedagogais sudarant informacinių gebėjimų ugdymo planus. Daugiausiai – 44,1 % respondentų, sudarinėdami informacinių gebėjimų ugdymo planus, nuolat bendradarbiauja su pedagogais, 36,6 % – su pedagogais bendradarbiauja tik kartais, o 19,4 % visiškai nebendradarbiauja su pedagogais (11 pav.). Tyrimas parodė, jog mokyklų bibliotekų bibliotekininkai aptarinėja su pedagogais pamokų planus, siedami juos su informacinių gebėjimų ugdymu. Norint gerai išugdyti moksleivių informacinius gebėjimus, mokyklų bibliotekininkai ir pedagogai privalo bendradarbiauti ir kartu planuoti informacinių gebėjimų ugdymo procesą.

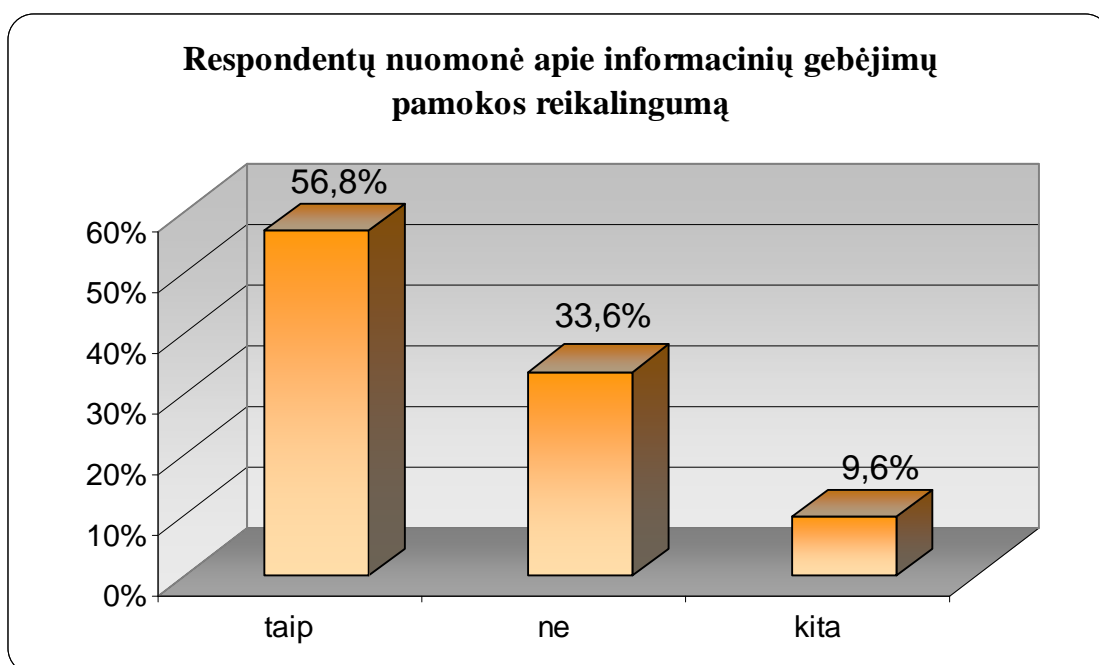
11 pav. *Bendradarbiavimas su pedagogais sudarant planus*

Informacinių gebėjimų rezultatų kontrolė. Atliktas tyrimas parodė, kad 49,4 % respondentų informacinių gebėjimų rezultatų kontrolės nevykdo. Pateikdami praktines užduotis informacinių gebėjimų rezultatų kontrolę vykdo 39,8 % respondentų, 8,6 % respondentų moksleiviams duoda užpildyti testus ir taip vykdo informacinių gebėjimų rezultatų kontrolę. 2,2 % respondentų nurodė kitus informacinių gebėjimų rezultatų kontrolės būdus – pokalbius su moksleiviais bei žaidimus (12 pav.). Galima teigti, jog mokyklų bibliotekose informaciniai gebėjimai ugdomi nesidomint pasiektu tikslu. Informacinių gebėjimų kontrolė pateikia rezultatus, kurie parodo moksleivių įgytas žinias. Kontrolė yra būtina, norint sėkmingai išugdyti moksleivių informacinius gebėjimus.

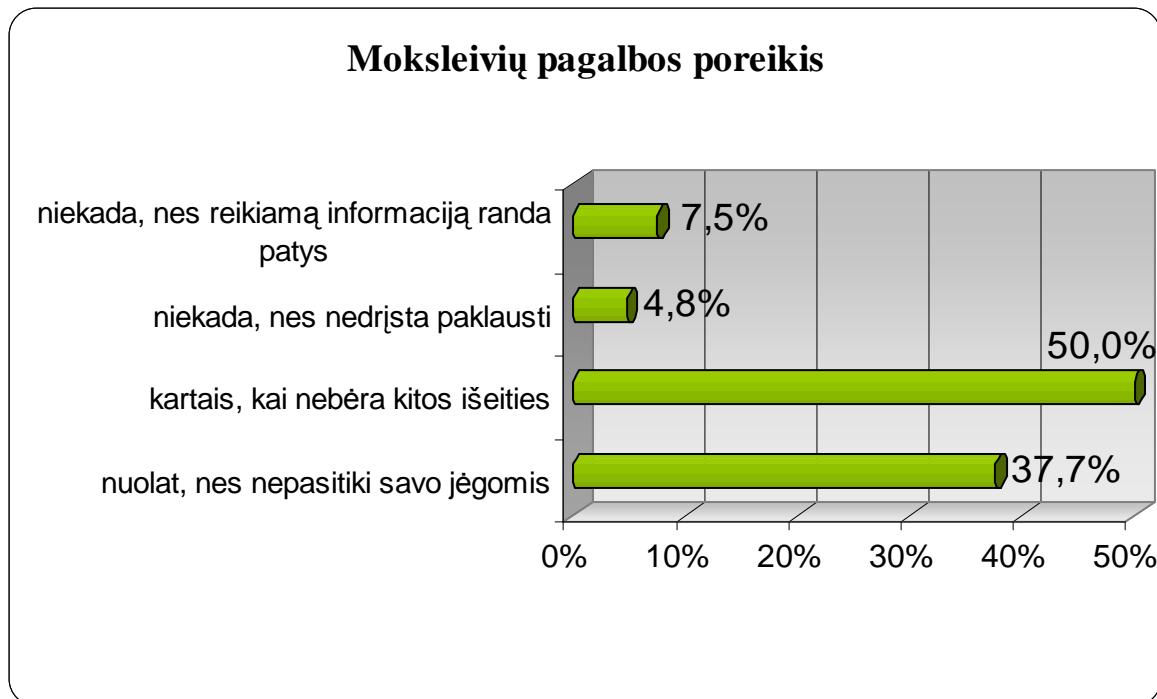
12 pav. Informacinių gebėjimų rezultatų kontrolės būdai

Informacinių gebėjimų pamokos reikalingumas. Atliktas tyrimas parodė, kad 56,8 % respondentų mano, kad mokykloje reikalinga informacinių gebėjimų pamoka, 33,6 % mano, kad tokia pamoka nereikalinga, o 9,6 % – neturi apie tai nuomonės (13 pav.). Galima teigti, jog mokyklų bibliotekininkai supranta, kad šiuolaikinėje visuomenėje informaciniai gebėjimai yra svarbūs.

13 pav. Informacinių gebėjimų pamokos reikalingumas

Moksleivių pagalbos poreikis. Mokyklų bibliotekininkų teigimu, pusė, t.y. 50 %, moksleivių, ieškodami informacijos, bibliotekininko pagalbos prašo tik tada, kai nebeturi kitos išeities. Mažiau, 37,7 % moksleivių, bibliotekininko pagalbos prašo nuolat, nes nepasitiki savo jėgomis. Niekada pagalbos neprašo ir informaciją randa patys 7,5 % moksleivių bei 4,8 % pagalbos niekada neprašo, nes nedrįsta (14 pav.). Galima daryti išvadą, jog toks dažnas pagalbos prašymas rodo, jog moksleivių informaciniai gebėjimai yra neišugdyti, todėl jie nepasitiki savo jėgomis bei nesugeba susirasti reikiamos informacijos patys.

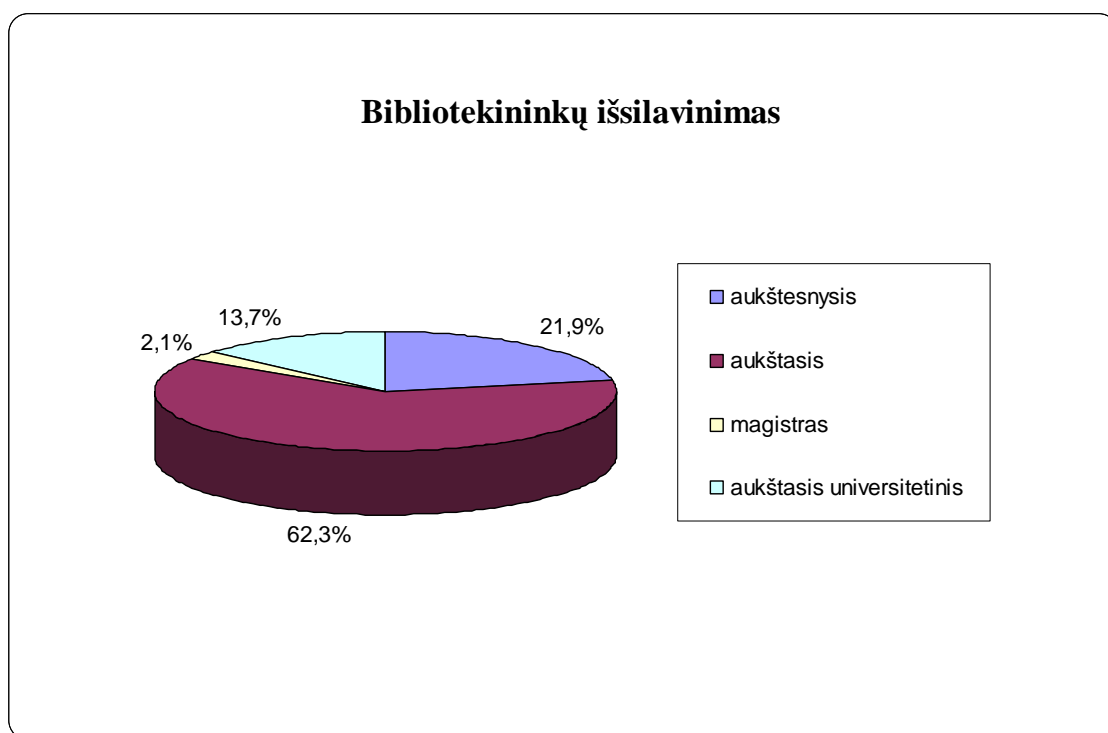
14 pav. Moksleivių pagalbos poreikis

Informacinių gebėjimų sudėtinės dalys. Tyrimas parodė, kad daugiausiai mokyklos bibliotekininkų mano, jog informacinių gebėjimų sąvoka apima bibliotekinius (94) ir kompiuterinio raštingumo įgūdžius (93). Technologinio raštingumo įgūdžius nurodė 62 respondentai, o tradicinio raštingumo įgūdžius – 53 respondentai. Komunikacinius įgūdžius nurodė 25 respondentai ir kritinio mąstymo įgūdžius nurodė 36 respondentai (15 pav.). 14 bibliotekininkų nurodė visas sudėtines dalis, kurios sudaro informacinių gebėjimų sąvoką. Galima teigti, kad visgi ne visi mokyklose dirbantys bibliotekininkai žino informacinių gebėjimų sąvokos sudėtines dalis.

Kurias sudėtines dalis, Jūsų nuomone, apima informacinių gebėjimų sąvoka?	<i>Viso</i>	<i>Procentai</i>
komunikacinius įgūdžius	25	17,1 %
tradicinio raštingumo įgūdžius	53	36,3 %
bibliotekinius įgūdžius	94	64,4 %
kompiuterinio raštingumo įgūdžius	93	63,7 %
technologinio raštingumo įgūdžius	62	42,5 %
kritinio mąstymo įgūdžius	36	24,7 %
nurodė visas sudėtines dalis	14	9,6 %

15 pav. Informacinių sugebėjimų sąvokos sudėtinės dalys

Bibliotekininkų išsilavinimas. Didžioji dalis mokyklų bibliotekininkų – 62,3 % turi aukštąjį išsilavinimą, 21,9 % – aukštesnįjį, 13,7 % – aukštąjį universitetinį ir 2,1 % respondentų turi magistro kvalifikacinį laipsnį (16 pav.).

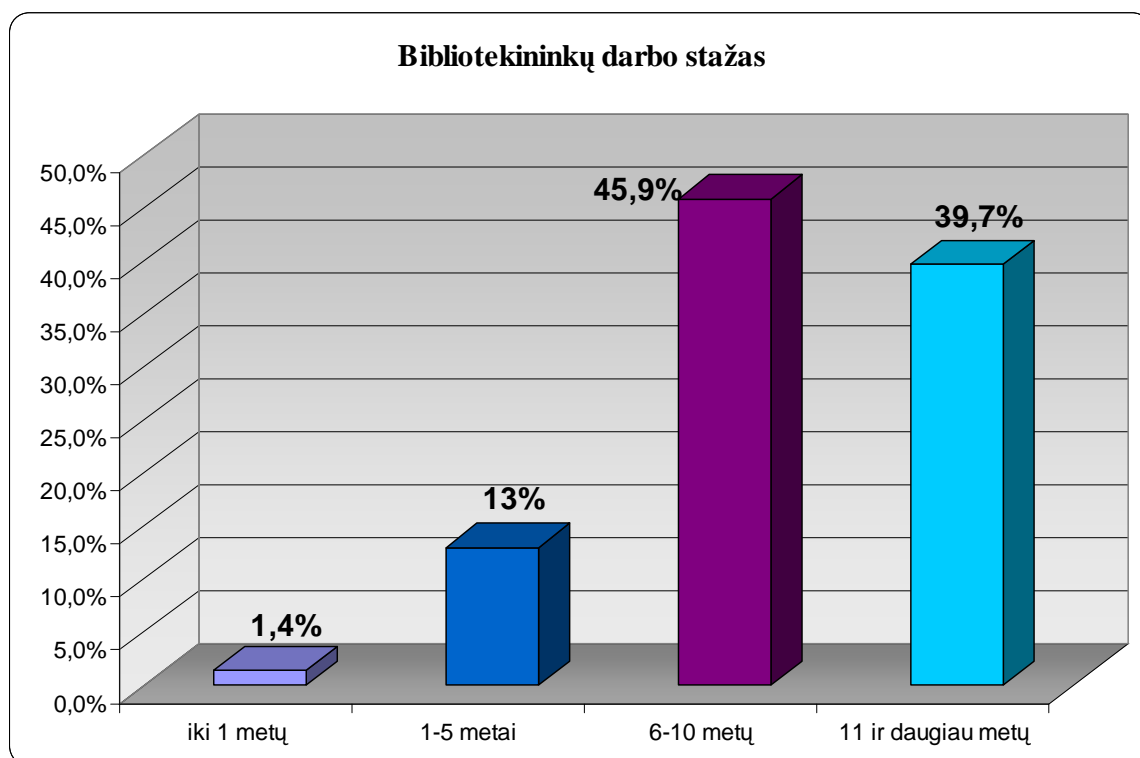
16 pav. Respondentų išsilavinimas

Respondentų įgyta specialybė. Daugiausiai, t.y. 83 respondentai, yra įgiję bibliotekininko specialybę. 34 respondentai dirba mokyklos bibliotekoje turėdami pedagogo specialybės diplomą, 20 respondentų – lietuvių kalbos filologijos specialybės diplomus. Komunikacijos specialybę yra įgiję 3 respondentai, 2 respondentai turi rusų kalbos filologijos diplomus. Po 1 respondentą nurodė, jog turi anglų kalbos filologijos, istorijos, socialinio darbo bei istorijos specialybių diplomus (17 pav.).

Specialybė	<i>Viso</i>	<i>Procentai</i>
Bibliotekininkas	83	56,8 %
Pedagogas	34	23,3 %
Lietuvių kalbos filologija	20	13,6 %
Komunikacija	3	2,1 %
Rusų kalbos filologija	2	1,4 %
Anglų kalbos filologija	1	0,7 %
Istorija	1	0,7 %
Socialinis darbas	1	0,7 %
Chemija	1	0,7 %

17 pav. Respondentų įgyta specialybė

Bibliotekininkų darbo stažas. Atliktas tyrimas parodė, kad 45,9 % mokyklų bibliotekų bibliotekininkų darbo stažas yra 6-10 metų, 39,7 % – 11 ir daugiau metų. 13 % bibliotekininkų darbo stažas yra 1-5 %, o dar nė metų mokyklos bibliotekoje nedirba 1,4 % apklaustų respondentų (18 pav.). Galima daryti išvadą, jog mokyklų bibliotekose dirba vyresnio amžiaus žmonės, kuriems yra sunkiau prisitaikyti prie naujovių. Galbūt dėl šios priežasties ir skiriama mažiau dėmesio informacinių gebėjimų ugdymui.

18 pav. Respondentų bibliotekinis darbo stažas

Remiantis tyrimo duomenimis, galima daryti išvadą, kad mokyklų bibliotekose informaciniai gebėjimai yra ugdomi gana silpnai. Tačiau tose mokyklų bibliotekose, kuriose informaciniai gebėjimai yra ugdomi, tai pradedama daryti nuo žemiausių klasių kaip ir yra rekomenduojama.

Dauguma mokyklų bibliotekose informaciniai gebėjimai yra ugdomi grupinių ar individualių užsiėmimų bei būrelio forma. Galima teigti, kad tai populiariausios informacinių gebėjimų ugdymo formos.

Tyrimo rezultatai parodė, kad daugelis bibliotekininkų nežino, ką apima informacinių gebėjimų sąvoka, tad informacinių gebėjimų užsiėmimų metu ugdomi ne visi įgūdžiai. Daugiausiai bibliotekininkų šią sąvoką supranta kaip bibliotekinių ir komunikacinių įgūdžių ugdymą.

Atlikus tyrimą galima teigti, kad mokyklų bibliotekos mažai skiria dėmesio informacinių gebėjimų planavimui. Dauguma respondentų patys neplanuoja informacinių gebėjimų ugdymo užsiėmimų, nesudarinėja planų, nevykdo rezultatų kontrolės, o tai yra pagrindiniai valdymo proceso elementai. Dažniausiai mokykloje informaciniai gebėjimai planuojami tik žodžiu, t. y. mokytojui susitarus su mokyklos bibliotekininku, kad šis pravestų moksleiviams informacinių gebėjimų pamokėlę. Taigi daugumoje mokyklų didelio dėmesio informaciniams gebėjimams tikrai nėra skiriama.

Galima daryti išvadą, jog informacinių gebėjimų vykdomų užsiėmimų ar būrelių mokyklos bibliotekoje moksleiviams tikrai neužtenka. Pirmiausiai dėl to, jog šiuos užsiėmimus lanko tik savanoriai moksleiviai. Kadangi užsiėmimai vyksta po pamokų, tai juos lanko labai mažai moksleivių, dėl šios priežasties informacinių gebėjimų įgūdžių įgyja labai maža dalis moksleivių. Būtų geriau, jei mokykloje būtų organizuojama visiems privaloma informacinių gebėjimų pamoka ir visi moksleiviai būtų mokomi informacinių gebėjimų. Tą taip pat patvirtino ir daugelis apklaustų mokyklų bibliotekininkų – jog privaloma informacinių gebėjimų pamoka būtų reikalinga.

Mokykloje organizuojama privaloma informacinių gebėjimų pamoka padėtų visiems moksleiviams įgyti informacinių gebėjimų pagrindus. Pamokų tikslas – išmokyti moksleivius pritaikyti mokslinio bendradarbiavimo principus informacijos valdyme; rasti, pasirinkti ir panaudoti tinkamas informacijos paieškos priemones; mokytis ieškoti informacijos įvairiose laikmenose; savarankiškai atlikti informacijos paiešką; naudotis tradiciniais ir elektroniniais katalogais ir pan.

Informacinių gebėjimų svarbu pradėti mokytis nuo ankstyvo amžiaus, panaudojant žaidimo elementus. Informaciniai gebėjimai galėtų būti dėstomi jau nuo pradinių klasių. Taip moksleiviai geriau įsisavins informacinių gebėjimų įgūdžius. Tačiau taip pat svarbu yra, kad informacinių gebėjimų mokytų bibliotekininkas, kuris pats gerai žino šį dalyką.

Šių dienų visuomenėje informacinių gebėjimų įgūdžiai reikalingi ne tik moksleiviams, bet ir jau baigusiems mokyklas. Dėl to informacinių gebėjimų reikėtų mokytis ir suaugusiuosius.

Suaugusiesiems būtų galima rengti informacinių gebėjimų kursus viešosiose ar kitose bibliotekose. Kursų metu jie įgytų informacinių gebėjimų pagrindus.

IŠVADOS

Informaciniai gebėjimai yra pagrindinis šiuolaikinės visuomenės bruožas. Šiuolaikinės visuomenės nariai vis dažniau naudoja informaciją, naudodamiesi informacinėmis technologijomis, tad informaciniai gebėjimai yra būtina sąlyga, kad individai galėtų sėkmingai prisitaikyti prie kitų visuomenės narių ir mokėtų naudotis informacinėmis technologijomis.

Keičiantis ugdymo principams bendrojo lavinimo mokyklose, ar jos būtų pradinės, pagrindinės ar vidurinės, keičiasi ir jų bibliotekos veiklos principai. Mokyklos biblioteka tampa neatskiriama mokymo proceso dalyve. Ji bendradarbiauja su visa mokyklos bendruomene ir yra įtraukiama į mokymo procesą, mokslo tiriamąjį darbą bei jo vertinimą ir priežiūrą. Mokyklos biblioteka turi ištraukti į ugdymo procesą tiesiogiai, t. y. ne tik parūpindama pedagogams bei moksleiviams informacijos šaltinius, bet ir inicijuodama informacinių gebėjimų ugdymą, dalyvaudama sudarant mokymo planus.

Informaciniai gebėjimai skiriasi nuo bibliotekinių gebėjimų. Pastarasis padeda moksleiviams rasti informacijos šaltinius mokyklos bibliotekoje, bet neugdo kritinio mąstymo bei savarankiškumo mokantis. Tai greičiau mechaninių gebėjimų tobulinimas, laikytinas įžanga į informacinių gebėjimų ugdymą. Informaciniai gebėjimai – daug platesnė sąvoka. Jie įgalina išsiugdyti visą gyvenimą trunkančio mokymosi įgūdžius ir žinojimą, kaip jais naudotis kasdien. Informaciniai gebėjimai turėtų ateityje tapti viena iš pagrindinių mokyklos bibliotekos funkcijų. Mokyklos biblioteka, padėdama moksleiviams tapti informacinės visuomenės nariais, turi išugdyti jų kritinį mąstymą, informacinį bei visapusišką (gramatinį bei kompiuterinį) raštingumą.

Informacinių gebėjimų valdymo procesas mokyklų bibliotekose vykdomas gana prastai. Mokyklų bibliotekininkai nesudarinėja informacinių gebėjimų ugdymo planų, nevykdo rezultatų kontrolės. Tačiau norint tinkamai išugdyti moksleivių informacinių gebėjimų įgūdžius, rezultatų kontrolės vykdymas yra būtinas.

Jei mokyklos bibliotekoje informacinių gebėjimų ugdymas bus tinkamai organizuotas, mažiau sunkumų moksleiviai patirs aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose, kur vyrauja savarankiškas mokymasis, įpras savarankiškai planuoti daugelį savo darbų. Visuose informacinių gebėjimų ugdymo etapuose turi dalyvauti bibliotekininkas, kuris padeda apibrėžti reikšminius žodžius, nes žino, kaip klasifikuojama informacija. Informacinių gebėjimų ugdymas – ilgas ir sunkus procesas.

Reikalingos didesnės investicijos į mokyklų bibliotekas, nes tai investicijos į vaikus, o vaikai – mūsų valstybės ir pasaulio ateitis.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. *AMERICAN library association* [interaktyvus]. ALA, 2005. [žiūrėta 2008 m. spalio mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/standardguidelines.htm>>.
2. AUGUSTAITIENĖ, A. Biblioteka šių dienų mokykloje. *Tarp knygų*, 2005, vasaris, p. 9-10.
3. *BIBLIOTEKA: teorijos ir praktikos pradmenys* / Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Vilnius, 2005, sąs. 3. – 342 p.
4. *BIBLIOTEKOS šiandienos moksle ir švietime* [interaktyvus]. Vilnius, [n. a.]. [žiūrėta 2008 m. rugsėjo mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infovi.vu.lt/ivs/biblioteka/temos/bibliotekos.htm>>.
5. CICĖNIENĖ, V. *Moksliniai tyrimai bibliotekose: metodologija, metodika, rezultatų sklaida*. Vilnius, 2006. – 286 p.
6. CUSHMAN, K. *Informatikon, Literacy, and the Essential School Library* [interaktyvus]. [Central America], 1998-2002. [žiūrėta 2008 m. lapkričio mėn.]. Prieiga per internetą: <http://www.essentialschools.org/cs/resources/view/ces_res/147>.
7. DUOBINIENĖ, G.; ir TAUTKEVIČIENĖ, G. Informacinis raštingumas – kelias į informacinę visuomenę. *Informacijos mokslai*, 1999, nr. 11/12, p. 200-207.
8. GLOSIENĖ, A. Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*, 2006, Nr. 47, p. 186-203.
9. GLOSIENĖ, A.; MOZŪRAITĖ, V.; RUDŽIONIENĖ J. *Informacinio raštingumo lygio matavimo ir tikrinimo metodikos sukūrimas* [interaktyvus]. Vilnius – Šiauliai, 2005. [žiūrėta 2008 m. spalio mėn.]. Prieiga per internetą: <http://www.biblionova.com/UserFiles/File/Metodika_Siauliai_Akademines%20bibliotekos%20Ogalutine.doc>.
10. HERRING, J. E. *Informacinių įgūdžių ugdymas mokykloje*. Vilnius, 1998. – 183 p.
11. *IFLA/UNESCO gairės mokyklų bibliotekoms*. Vilnius, 2004. – 43 p.
12. *INFORMACINIS raštingumas mokykloje 9-11 kl.* [interaktyvus]. Vilnius, 2007. [žiūrėta 2008 m. spalio mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pprc.lt/irm/projektas.asp>>.
13. *INFORMATION Literacy* [interaktyvus]. Washington, 2002-2004 [žiūrėta 2008 m. lapkričio mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wlma.org/>>.

14. JOHANNSEN, C. G.; ir PORS, N. O. *Pokyčių ir kokybės valdymas bibliotekose*. Klaipėda, 2004. – 204 p.
15. KARDELIS, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*: vadovėlis. Šiauliai, 2005. – 398 p.
16. *KAS yra informacinis raštingumas?: informacinio raštingumo mokymai* [interaktyvus]. [Šiauliai], 2005. [žiūrėta 2008 m. kovo mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblionova.com/UserFiles/File/Information%20Literacy-1%201.ppt>>.
17. KĖVALIENĖ, L. Mokyklų bibliotekos sistemos labirinte. *Tarp knygų*, 2004, birželis, p. 12-14.
18. LAMANAUSKIENĖ, G. *Akademinė biblioteka studijų procese*. Šiauliai, 2006. – 202 p.
19. MARKAUSKAITĖ, L. *Informaciniai gebėjimai humanitarinių ir tikslųjų mokslų sanglaudoje* [interaktyvus]. Vilnius, 1999. [žiūrėta 2008 m. spalio mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/10/str4.html>>.
20. MOKYKLOS biblioteka – informacijos vartotojas ir jo poreikiai. *Šiandien aktualu*, 1997, II pusmetis, p. 76-79.
21. MOKYKLOS biblioteka ir mokymas bei mokymasis visiems. *Tarp knygų*, 2001, sausis, p. 10-11.
22. *MOKYKLOS bibliotekos koncepcija* [interaktyvus]. [Vilnius], 2001. [žiūrėta 2008 m. spalio mėn.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_982.htm>.
23. MOZŪRAITĖ, V. Informacinių gebėjimų ugdymas mokyklos bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2001, gegužė, p. 9-11.
24. MOZŪRAITĖ, V. Mokyklos biblioteka ar mokyklos informacijos centras? *Tarp knygų*, 2001, balandis, p. 1-3.
25. MOZŪRAITĖ, V. Šiuolaikinė mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, nr. 15, p. 98-112.
26. NARŠČIUVIENĖ, V. Pasvarstykime apie ateities mokyklos biblioteką. *Šiandien aktualu*, 1997, II pusmetis, p. 38-40.
27. PETUCHOVAITĖ, R. Mokykloje dirbančio bibliotekininko kompetencija ir problemos. *Tarp knygų*, 2006, rugsėjis, p. 6-10.

28. ŠVIETIMO portalas: mokyklų svetainės [interaktyvus]. [Vilnius], 1996-2008. [žiūrėta 2008 m. spalio mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tinklas.lt/?straipsnis=17>>.
29. TAUTKEVIČIENĖ, G. *Informaciniai gebėjimai* [interaktyvus]. [Šiauliai], 2005-2007. [žiūrėta 2008 m. kovo mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mokom.lt/UserFiles/File/Skaidres1.pdf>>.
30. TEDD, L; ir LARGE, A. *Digital libraries: principles and practice in a Global environment*. Munchen, 2005, 39 p.
31. VAITKUS, R. *Mokyklų bibliotekos: startas į informacijos pasaulį* [interaktyvus]. Druskininkai, 2004. [žiūrėta 2008 m. vasario mėn.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lbd.lt/reng/vaitkus.ppt>>.
32. VIRKUS, S. Information literacy in Europe: a literature review [interaktyvus]. *Information Research*, 2003, 8 (4), 159 p. Prieiga per internetą: <<http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>>.

PRIEDAI

*1 priedas. Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazijos informacinių gebėjimų
būrelio darbo turinys*

I-IV gimn. kl. 2006/2007 m. m.

BŪRELIO DARBO TURINYS

I. Bendras supratimas apie biblioteką (10 val.)

- a) bibliotekų įvairovė; Lietuvos bibliotekų sistema;
- b) abonementas ir skaitykla; interneto skaitykla;
- c) skaitytojų aptarnavimo abonemente ir skaitykloje ypatumai;
- d) skaitytojas; jo tipologija; bibliofilai; bibliomanai; bibliofobai;
- e) pratybos: ekskursija į miesto biblioteką;
- f) pratybos: skaitytojų aptarnavimas abonemente.

II. Knygų pasirinkimas bibliotekoje (10 val.)

- a) atviri knygų fondai; knygų išdėstymas lentynose pagal tematiką;
- b) pratybos: rasti knygą lentynoje pagal autorių ir pavadinimą, pagal tematiką.

III. Knygos struktūra (5 val.)

- a) įžanga, įvadas, pabaigos žodis, knygos anotacija; žodynas knygoje ir jo paskirtis; turinys;
- b) pratybos: surasti knygą su visais elementais.

IV. Bendroji bibliotekininkystė (15 val.)

- a) trumpa knygos istorija;
- b) bibliotekinis knygų apipavidalinimas;
- c) spaudinių susstatymas lentynose.

V. Pažintis su abėcėliniu ir sisteminiu katalogais (12 val.)

- a) kas yra katalogas; titulinis lapas ir kataloginė kortelė;
- b) abėcėlinio katalogo struktūra;
- c) sisteminis katalogas; pagrindiniai UDK skyriai;

d) kartotekos ir katalogo panašumai ir skirtumai;

e) pratybos: knygų paieška abėcėliniame kataloge;

f) pratybos: išdalijamos užduotys su nurodytomis temomis, pagal kurias reikia sudaryti nedidelius literatūros sąrašus.

VI. Bibliografinis – informacinis aparatas (14 val.)

a) bibliografinės rodyklės, bibliografiniai leidiniai, jų paskirtis;

b) informacinė literatūra, jos rūšys; enciklopedijų paskirtis, jų struktūra; žodynai;

c) pratybos: paieškos žodynuose, žinynuose, enciklopedijose;

d) pratybos: mokymasis naudotis „Bibliografinėmis žiniomis“;

e) pratybos: kas greičiau suras atsakymus į pateiktus klausimus, naudojantis enciklopedijomis, žodynais, žinytais.

VII. Skaitymo būdai (4 val.)

a) peržvalga; peržiūra; atrankinis skaitymas;

b) aktyvus ir pasyvus skaitymas; pakartotinis skaitymas; greitasis skaitymas;

c) pratybos: skaitymo greičio didinimo autotreniruotė.

70 val. (2 val. per savaitę)

ANKETA mokyklų bibliotekininkams

Gerb. Bibliotekininke,

Aš esu Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto magistrantūros II kurso studentė ir atlieku mokyklų bibliotekose tyrimą, kurio tikslas nustatyti informacinių gebėjimų valdymo ypatumus mokyklų bibliotekose. Jūsų pateikti atsakymai bus susisteminti, apibendrinti ir pateikti tik rašomame magistro baigiamajame darbe. Anketa anoniminė, pavardės nurodyti nereikia. Tinkamus atsakymus prašyčiau žymėti kryželiu ☒.

1. Nuo kelintos klasės pradėdote ugdyti moksleivių informacinius gebėjimus?

- 5 klasės;
- 6 klasės;
- 7 klasės;
- 8 klasės;
- 9 klasės;
- 10 klasės;
- 11 klasės;
- 12 klasės;
- informaciniai gebėjimai neugdomi.

2. Jūsų mokyklos bibliotekoje informacinių gebėjimų mokymai organizuojami:

- būreliuose;
- projektų metu;
- per žaidimus;
- per grupinių ar individualių užsiėmimų;
- kita

3. Kaip dažnai Jūsų mokyklos bibliotekoje vyksta informacinių gebėjimų užsiėmimai?

- kiekvieną dieną;
- 2-3 kartus per savaitę;
- kartą per savaitę;
- kartą per mėnesį;
- atsitiktinai;
- kita

4. Informacinių gebėjimų užsiėmimų metu mokote (gali būti keli atsakymai):

- kaip pasirinkti tinkamą knygą bibliotekoje;
- kaip naudotis abėcėliniu ir sisteminiu katalogais;
- kaip susirasti ir atsirinkti informaciją internete;
- kaip suformuluoti bibliografinę užklausą;
- kita

5. Ar sudarydami informacinių gebėjimų ugdymo planus atsižvelgiate į bendrojo ugdymo planus?

- taip, nuolat;
- taip, kartais;
- ne;
- planų nesudarinėju.

6. Ar planuodami informacinių gebėjimų ugdymą bendradarbiaujate su pedagogais?

- taip, nuolat;
- taip, kartais;
- ne;
- kita

7. Kaip vykdate informacinių gebėjimų rezultatų kontrolę?

- moksleiviams pateikiate testus;
- pateikiate praktines užduotis;
- kontrolė nevykdoma;
- kita

8. Kaip manote, ar informacinių gebėjimų programa turi būti įtraukta į mokymo programą?

- taip;
- ne;
- kita

9. Ar dažnai moksleiviai prašo Jūsų pagalbos ieškant informacijos?

- nuolat, nes nepasitiki savo jėgomis;
- kartais, kai nebėra kitos išeities;
- niekada, nes nedrįsta paklausti;
- niekada, nes reikiamą informaciją randa patys.

10. Kurias sudėtinės dalis, Jūsų nuomone, apima informacinių gebėjimų sąvoka (gali būti keli atsakymai):

- komunikacinius įgūdžius;
- tradicinio raštingumo įgūdžius;
- bibliotekinius įgūdžius;
- kompiuterinio raštingumo įgūdžius;
- technologinio raštingumo įgūdžius;
- kritinio mąstymo įgūdžius.
- kita

11. Mokykla, kurioje Jūs dirbate (miestas/rajonas, pavadinimas, tipas):

.....

12. Jūsų išsilavinimas, specialybė:

.....

13. Jūsų bibliotekinio darbo stažas:

- iki 1 metų;
- 1-5 metai;
- 6- 10 metų;
- daugiau 10 metų.

Jūsų pasiūlymai ar pastabos dėl informacinių gebėjimų ugdymo mokyklos bibliotekoje

.....

.....

.....

.....

Ačiū už nuoširdžius atsakymus

MANAGEMENT OF INFORMATION ABILITIES IN SCHOOL LIBRARIES: ANALYSIS OF PARTICULAR CASES

INGRIDA SKRIDAILAITĖ

Summary

The topic of final diploma paper – information literacy skills in school libraries. The paper analyses significance of information abilities in school libraries, development and management of information abilities.

The school library provides information and ideas that are essential for successful practice in the modern informational and knowledge society. Therefore school library should render its students the skills of continuous education, promote imagination, and develop information abilities by enabling them to become responsible citizens.

Empirical study was used in the preparation of the final diploma paper “Management of information abilities in school libraries: analysis of particular cases” – document analysis, methods of observation, interview and questionnaire.

Method of analysis of scientific publications and other relevant documents is used to describe the concept of information abilities, their meaning and significance in school libraries. Questionnaire was the key method of this study allowing the evaluation of the current situation. It was intended to explain how the control of information abilities is carried out in school libraries.

The first part provides the concept of information abilities and their significance in school libraries.

The second part introduces the process of control of information abilities in school libraries.

The third part provides a study on control of information abilities and discusses its results. The purpose of this study – determine ways of development and management of information abilities in school libraries. Basic and secondary schools and gymnasiums of Lithuania were chosen as subject of this study. The study was carried out using a questionnaire. Staff of school libraries was interviewed.

Having studied the development and management of information abilities in school libraries a conclusion was made that the process of control of information abilities in school libraries is implemented rather poorly. School librarians do not make plans for development of information abilities and do not carry out control of their results. Control of results, however, is necessary in order to develop skills of information abilities of students properly.

If development of information abilities in school libraries is duly organised the students will face less difficulties in vocational and higher schools where independent learning prevails and will get used to plan most of their assignments independently. A librarian, who helps defining key words, as he is aware of how information is classified, should participate in every stage of development of information abilities.

Final paper of Master degree “Management of information abilities in school libraries: analysis of particular cases” can be a useful reference to the staff of school libraries, teachers, students of Bachelor and Master degrees and those who are interested in the practice of school libraries.